

*Multi és Jövő Szentföldi társas-
utazása 1935 márc. 12-én indul*

A tartalomról:

Dr. Makai Ernő: Palesztina és világgazdaság — Munkácsi Ernő: Avicenna kánonjának miniatürjei — Lenkei Henrik: Gideon gyapja (vers) — Prof. Pfeifer Ignác: Kremenczky — Aziz effendi: Ki tett közöttünk különbséget? — Bárány Bertalan: Levél Patai Józsefhez — Dr. Török Lajos egy. tanár: Az ókori zsidók kozmetikája — Sass Irén: Zsidó férfi — Peterdi Andor: Munkácsi Bernát — A Multi és Jövő jubiléris szentföldi társasutazása — Eduard Rada (Prága): A ghetto vénusza — Dr. Patai József: A Józsefekről és az álmódokról — Kiss Arnold: Salamon király vén kancellárja (vers) — Ifj. dr. Miklós Gyula: Dr. Schönfeld József jubileumára — A Multi és Jövő nagy jubiléris kultúrestje — Új könyvek — Tollhegyről — Zsidó humor — Dr. Rózsa Ignác: Az úgynevezett „zsidó összetartás“ — Krónika és szemle — Huszonhárom illusztráció és öt műmelléklet

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁRSASÁGI
SZERKESZTI-ÉS-KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST-WIEN-TEL-AVIV

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 34

Felelős szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik
minden hó elején

Telefonszám:
199-55

Kiadóhivatali igazgató:
VIRÁG GYULA

Előfizetési díj egész évre: 24 Pengő, Romániában 900 Lei, Csehszlovákiában 160 Kc, Jugoszláviában 350 Dinár,
Ausztriában 32 Schilling, Németországban 20 Mark, Amerikában 5 Dollár.

Zene!

GRAMOFÓN

RÁDIÓ

HEGEDŰ

ZONGORA

MINDEN HANGSZER

Sternberg

KIRÁLYI UDVARI HANGSZERGYÁR

VII, RÁKÓCZI-UT 60

SAJÁT PALOTA

ARJEGYZÉK INGYEN! FIZESSEN ELŐ ÉVI 1 - P-ÉRT A LEGGAZDAGABB TARTALMU, KÉPEKKEL ILLUSZTRÁLT STERNBERG HIRADÓRA
NAGY PÁLYÁZATOK, HATALMAS DIJAKKAL AZ ELŐFIZETŐK RÉSZÉRE.

F Ü R T H

lakástakarító- és féregirtó vállalat
Budapest, V., Csáky-utca 7. II. emelet
Telefon 24-4-55

Lealkalmas munkák * Prima referenciák

Hangszerek, zongorák
részletre is legolcsóbban

REMÉNYINÉL

VI., Király-utca 58

Tábla- és tükörüveg
nagykereskedés

IFJ. WEISS GYULA

Budapest, V., Vadász-utca 29

Telefon 10-1-14 *

Kuffler-étterem

Vilmos császár-út 39 Hajós-utca sarok
Telefonszám: 16-7-57 Fennáll 1903 óta

Menürendszer, mérsékelt árak
Ebéd házhoz szállítás
Péntek esti vacsorák

Celluloid ajtóvédő

Minden színben és formában.
Mégvéd kopástól, piszkolódástól.

Celluloid toiletberendezés
fürdőszoba-butor,

Celluloid kilincs
celluloid felirati táblák.

„Cello-fix“ ajtó- és ablak-
lógréselzárók
alkalmazásával nagy tüzelőanyag-meg-
takarítás

HIGIÉRIA CELLULOID IPAR
V., Hold-utca 5, a Nemzeti Bankkal szemben
Telefon: 15-9-16

Hebräische Heilkunde Avicennas mit Miniaturen (14. Jh.)

Avicenna kánonja első könyve egyik fejezetének címlapja: „A betegségek gyógyításáról.“ A híres orvosnál megjelennek a tanítványok és a betegek hozzátartozói és orvosságot kérnek. (Eredetije a bolognai egyetemi könyvtárban; Munkácsi Ernőnek a Zsidó Múzeumban elhelyezett gyűjtéséből.)

A Mult és Jövő 1935. januári 1. sz. műmelléklete

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Avicenna kánonja ötödik könyvének címlapja: „A gyógyszerekről és gyógymódokról.“ Középen egy patika van ábrázolva a Quattrocento virágzása idején. Az oldalképeken magaslati levegőn napkúráló férfiak, nők és gyermekek; piócarakás, érvágás és operációsjelenet látható. (Eredetije a bolognai egyetemi könyvtárban; Munkácsi Ernőnek a Zsidó Múzeumban elhelyezett gyűjtéséből.)

MULTÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MŰVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR PATAI JÓZSEF * XXV. ÉVFOLYAM, 1935 JANUÁR

DR MAKAI ERNŐ: PALESZTINA ÉS VILÁGGAZDASÁG

Két ellentétes gazdasági tünet észlelhető a mai időkben: Palesztina a folyton fokozódó prosperitás fényében és a világgazdaság, amely tele van gyógyításra szoruló sebekkel. Világgazdaságról a szó igazi értelmében alig is beszélhetünk. Hiányzik hozzá a háború előtti liberális felfogás. Ma autárkiás, irányított gazdaságról beszélhetünk csak, amely erősen érinti a zsidóság érdekeit is. Werner Sombart is elismerte felfogásának régebbi korszakában, hogy „az egyes országokban szétszórt és mégis együvé tartozó zsidóság nagy szolgálatot tett a világgazdaság terén.” A gazdasági élet strukturája megváltozott. Roosevelt szerint is ma már nem a termelés, hanem a fogyasztás megszervezésére kell súlyt helyezni, ami már állami feladat. Mindamellett ezt a felfogást képviselő két országban, az Egyesült Államokban és Olaszországban zsidó pénzügyminiszterek állanak Roosevelt és Mussolini mellett. Ezek a szórványos tünetek azonban csak erősítik a szabályt és nem homályosíthatjuk el a tényt, hogy ma nincs lehetősége a zsidóságnak a világgazdaságban való elhelyezkedésre. Felmerül tehát a kérdés, hogyan helyezkedjen el a zsidóság?

És itt fonódik egybe a zsidóság sorsa Palesztina világgazdasági helyzetével. A zsidóság valóban megfogadta mindenütt Jeremiás próféta útravalóul adott tanácsát. Épített és dolgozott és igyekezett az ország hasznára lenni mindenütt, ahol hont lelt a hazában.

Újabb fejlődésében a zsidóság, sajnos, sok gátlásba ütközik. Ezzel szemben bámulatraméltó, hogy a világgazdasági válság közepette Palesztinában milyen hihetetlen prosperitást tudott előidézni. Mert azt nem igen kell külön kiemelni, hogy Palesztinának ez a kivételes helyzete, gyors fellendülése és emelkedése tisztára a zsidó bevándorlásnak, a zsidó tőke és munka áldásos és harmonikus működésének köszönhető.

Csak néhány szembetűnő adatot akarok felsorakoztatni. A palesztinai import és export állandóan emelkedik. A Palesztinában 1933. évben importált áruk értéke 11,123.000 font, az előző évi 7,769.000 fonttal szemben. Az építkezésben befektetett tőke 1933. év folyamán a hivatalos statisztika szerint 5,601.000 font, az 1932. évben befektetett 2,946.000 fonttal szemben. A legutóbbi tíz év alatt a Palesztinába bevitt tőke túlhaladja a 40,000.000 fontot és ez volt az ország föllendülésének igazi alapja.

A hivatalos adatok szerint egy év alatt a bevándorolt 40.000 lélek közül három és félezer azoknak a

száma, akik ezer, vagy több mint ezer font tőkével, szóval kapitalista vizummal jöttek az országba. Számítsuk ki, hogy már magában véve ez az összeg milyen hatalmas beruházásra, milyen gazdasági fejlődésre ad impulzust.

Az 1933—34-iki narancstermő évadban 5,450.000 láda narancsot és grape fruitot expediáltak Palesztinából az előző évad négy és félmillió ládájával szemben. Gyönyörű eredmény ez és a fejlődés vonala további emelkedést mutat ezen a téren, amint hogy az export terén általában. A palesztinai kormány bevétele az elmúlt évben 2,501.000 font volt és ezeknek a bevételeknek túlnyomó része vámokból, kikötői illetékekből, földvásárlási illetékekből, posta- és távirdadijakból adódott, tehát nagyrészt zsidók munkájából származik. Az angol kormány legújabb költségvetése szerint a jövő esztendőre a bevételek megkészenítésére számít és már 1934 március 31-én lezárt költségvetési éve is 1,281.000 font felesleggel végződött. Talán Palesztina az egyetlen állam ma, mely költségvetésében minus helyett plus-szal dolgozik.

A bankjegyforgalom is a palesztinai lakosság számarányához képest igen jelentős és 1934 március végén 4,070.000 fontot ért el. Legbámulatatosabb a bankbetéteknek emelkedése. Az Anglo Palestine Bank legújabb jelentése szerint 1934 nyarán az összbetét 11 millió font volt és az év végéig 15 millió fontra becsülik a bankbetét állományát. Az Anglo Palestine Bank nem az egyetlen bank Palesztinában, de egy-maga az elmúlt évről 4,563.000 font betétet mutat ki.

Ime a palesztinai prosperitás néhány számban kifejezve. Ezek a számok és a palesztinai ipar fejlődése terén elért eredmények, az egymás után épülő gyárak és vállalatok mutatják, hogy a gazdasági fejlődés a Szentföldön reális alapon nyugszik. De mindez a realitás, a kész haifai és az épülő jaffai kikötővel, a Mossulból induló, sokszáz kilométernyi távolságon át jövő naftával, az országban kiépülő víz- és villanyművekkel, a Németországból kiülő zsidók tízezreit felszívni tudó gazdasági élettel és az ezzel párhuzamosan fejlődő szellemi élettel, héber egyetemmel, stb., stb., mind nem lett volna valósággá, ha nem indították volna meg a kezdeményezést az ideális ábrándozók, akiket oly sokáig nem akartak megérteni. De most, hogy már a realitásokban látjuk az eredményeket, annál inkább kell segítségükre sietnünk azoknak, akik a palesztinai építőmunkát annyi kitarással és áldozatkészséggel a valóság útjára viszik.

MUNKÁCSI ERNŐ: AVICENNA KANONJÁNAK MINIATÜRJEI

(„AZ ORVOSOK FEJEDELMÉNEK“ HÉBER KÉZIRATA A QUATTROCENTO KORÁBÓL)

Nincsen kultúra művészet nélkül. Alapjában helytelen az a felfogás, amely feltételezi, hogy zsidó kultúra létezhetett, virágozhatott anélkül, hogy keretében a művészet érvényesülésének valamely formája megnyilvánult volna. Ez a megállapítás azokra a középkori évszázadokra is vonatkozik, amikor a zsidóság — időnként és helyenként mutatkozó csekély kivételtől eltekintve — a társadalom többi rétegeitől teljesen elkülönítve jogfosztottan és megalázva élte a maga gettóéletét. Monumentális templomokat nem építhettek — szobrászati alkotásra nem volt alkalom, — eltekintve attól, hogy a képzőművészetnek ezt a fajtát és a festőművészetet a maga nagy ábrázolásai-ban nem használhatták fel oly életkörülmények között, amikor a legapróbb mozzanatokban is a vallás szabályainak szigorú betartását tartották szem előtt. De volt a középkori festészetnek egy kedvenc formája, amely nyitva állott előttük: a *miniatürművészet*. A mindentől megfosztott zsidóság megmaradt kincseibe: könyveibe temetkezett s a miniatürművészet útján könyvillusztrációkban fejtette ki azt a művészi készséget, amely benne élt s amely máshol nem valósulhatott meg. A *peszach esti* kedves olvasmány: az *Agada*, a *purim* csodálatos történetét elbeszélő: *Eszter* könyve, *Maimuni* és más filozófus munkái, a próféta i lekciókat tartalmazó kódexek s orvosi munkák, mind alkalmul szolgálhattak a zsidó miniatörnek arra, hogy művészi ihlettel alkotasson. Az uralkodó vallási felfogás nem tiltotta meg az ábrázolásnak ezt a formáját, amely a szent könyvekbe is a festőművészet fantáziáját és lelketemelő ihletét vitte be. Csak egy kivétel volt, a szent Tóratekeres, amely semmilyen ábrázolást nem tűrt meg. De a *Pentateuch*-nak istentiszteleti felolvasásra nem szánt könyvformájú kódexeit miniatürökkel díszítették, sőt a kezdődő olasz reneszánsznak egyik legszebb héber miniatürje az a Biblia, amely most a velencei zsidó hitközség könyvtárának díszje. Ennek a Bibliának illusztrációi végigkísérik Mózes öt könyvének jeleneteit s azokat *Danielle figlio del Medico Samuelle* festette. Munkáját — amint maga adja elő a kódex egyik utolsó oldalán — *Pisában* kezdette meg 1398-ban és *Perugiában* fejezte be 1405-ben. A Quattrocentonak egyik másik remeke, amely ugyancsak a Toscanában virágozott zsidó miniatürművészet egyik alkotása, az a hatalmas fóliáns, amely egy arabs-perzsa középkori orvosnak, *Avicennának* Kánonjait tartalmazza s amelyet most a bolognai egyetem könyvtárában őriznek.

Bologna híres ferde tornyaitól, a „*Garisndó*”-tól és „*Asinelli*”-től csak néhány lépésnyire van az egyetemi könyvtár évszázados épülete, amelyben a középkori könyvek sok kincse között, a zsidó művészetnek ezt a remekét őrzik. A könyvtár vezetősege

tisztában van Avicenna kódexének nagy művészi jelentőségével s amint a könyvtár igazgatója, a tudós *Conte Antonio Bosellios* professzor mondotta: „*Ez a mi büszkeségünk.*” Nem csekélység ez, mert a bolognai egyetemi könyvtár a leggazdagabbak egyike Európában, ahol számos középkori héber kódexet és más kéziratot is őriznek. A héber kéziratoknak külön katalógusa van, amelyet *Leonello Modena* állított össze a múlt században. A bolognai egyetem héber kódexei a helybeli *Convento San Domenico*-ből kerültek oda, aminek az a magyarázata, hogy a zsidók megtérítésével és az új vallás tanaiba való bevezetésével a dominikánusok foglalkoztak és a neofiták héber könyveiket nekik tartoztak beszolgáltatni. *Így került a dominikánusok kolostorából a bolognai egyetemi könyvtárba Avicenna héber nyelvre fordított Kánonjának hatalmas fóliánsa is.*

A pergament kódex* 43 cm. magas, 29 cm. széles és 631 oldalt tartalmaz. A szöveg két oszlopban van elhelyezve, ú. n. Rasi-betűkkel írták. Minden oldalt káprázatosan pompás, a leggyönyörűbb színekben tündöklő keretdíszek és a bekezdéseket tökéletes művészettel megfestett iniciálék ékesítik. Ezenkívül a munka fontosabb fejezeteit külön képes ábrázolások vezetik be, amelyek egy teljes fóliáns oldalt betöltve, szoros összefüggésben vannak az utánuk következő szöveggel (lásd az 1—5. számú műmellékleteket). A miniatürök megértése szükségessé teszi, hogy ismerjük a szövegnek tartalmát, amelynek magyarázatára és díszítésére voltak hivatva.

Abu Ali Al-Hussain, Ibn Abdallah, vagy más néven *Ibn Siná*, *latinosa Avicenna* orvos és filozófus volt, aki Bokharában született és 980 s 1038 között élt. Munkái halála után egy évszázaddal később kerültek el az akkor már uralom alatt álló Spanyolországba és nagy hatást gyakoroltak a középkori zsidó gondolatvilágra. Könyvei a középkor legkedvesebb és legbecsültebb orvosi munkáihoz tartoztak s különösen nagy jelentőségre tett szert főmunkája: a *Kánon*. („*El Kanun fi't Tib.*”) Őt magát az „*orvosok fejedelmének*” nevezték el és személye körül a mondák sokasága keletkezett, amelyekből királyi alakként — egyesek szerint mint Kordova, mások szerint mint Sevilla uralkodói — tűnt fel a késői évszázadokban. Kánonjaival a nagy Maimuni is foglalkozott s azokat latinon** kívül a héber nyelvre is lefordították. Tartós népszerűségére jellemző, hogy a Kánon alapvető munkának fogadták el az európai egyetemek is, amelyek közül a montpellier-i és a louvaini

* A fent már említett katalógusban 18. számmal, a könyvtár állományában 2197. számmal van jelezve.

** Latinra a cremonai Gerard fordította le a XII. században.

Avicenna kánonja negyedik könyvének címlapja: „A láza król.” A felső mező baloldali képén az orvos lóháton érkezik és utána a beteg pulzusát vizsgálja. A többi képeken orvosi vizsgálat és azzal kapcsolatos „receptírás” látható. (Eredetije a bolognai egyetemi könyvtárban; Munkácsi Ernőnek a Zsidó Múzeumban elhelyezett gyűjtéséből.)

A Mult és Jövő 1935. januári 3. sz. műmelléklete

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

egyetemen még 1650-ben is vezérfonalul használták.

Avicenna Kánonja az akkori orvosi tudomány teljes rendszerét tartalmazza és öt könyvre (Fen) oszlik. Az egyes könyvek alcímekre: „doctrina“-kra, „summa“-kra, „tractatus“-okra s végül „fejezetek“-re (héber fordításban „perek“-re) oszlanak. *Az első és második könyv a phisiológiát, a pathológiát és a hygiéniát tárgyalja. A harmadik és negyedik könyv a betegségek gyógyításával, az ötödik pedig a gyógyszerekkel foglalkozik.* Nem csodálatos, hogy ezt az elsőrendű orvosi munkát a zsidók — akik közül a középkor leghíresebb orvosai kerültek ki — több ízben is lefordították héber nyelvre. Avicenna Kánonjának három olyan héber fordítása is van, amelynél a fordító hitelesen ismeretes. *Nathan ha-Meati* 1279-ben Rómában csak egyik részét fordította le; ez a fordítás most a vatikáni könyvtárban van. *Zerakia ben Jichák ben Saltiel ha-Nadib* (1217—94) csak az első és második könyvet ültette át héberre, — ez is Bolognában van. Végül rabbi *Joszéf Lorqui* az első könyvet fordította le és Nápolyban 1491-ben ki is nyomatta; ennek egyik példányát jelenleg Oxfordban őrzik. A miniatűrös bolognai Kánon fordítója ismeretlen. *A kódex nagyszerűsége egész legendakört font körülötte, amely tudni véli, hogy a fordító nem más, mint a nagy Maimuni, aki a munkát 1186-ban végezte volna a szultán óhajára.* Ez azonban csak legenda, amelynek annyi történelmi magva van, hogy Maimuni tényleg foglalkozott Avicennával.

De akárki is volt a bolognai Kánonnak héber fordítója, az bizonyos, hogy előkelő ember számára készült „fejedelmi munka“, amelyet gyönyörű egykorú bőrkötés és ezüst pántok foglalnak össze. *Minden oldalát a keleti szőnyegek legszebb színeire emlékeztető keretdíszek ékesítik, amelyek között a stilizált falevelektől, a madáralakokig és arabeszkekig mindenféle díszítőelem található.* Művészi szempontból a keretdíszeknél még nagyobb jelentőségük van azoknak az összefüggő ábrázolásoknak, amelyek az egyes könyveket és azoknak részeit bevezetik. A miniatűrképek az utánuk következő könyv tartalmára utalnak. Az I. számú műmelléklet a „gyógyításról“ szóló első könyv egyik fejezetének címlapja, s így kezd: „Némelyek azt mondják, hogy az orvosi mesterség elméleti tudomány, de ez helytelen, mert a gyógyítás tudománya elméleti és gyakorlati.“ Az ehhez fűződő képsorozat a gyógyítás előkészületeit ábrázolja. A lap felső részén levő ábrázolás azt a jelenetet mutatja be, amikor a híres orvosnál megjelennek a tanítványok és a betegek hozzátartozói és orvosságot kérnek.

A második számú műmelléklet a Kánon ötödik könyvének bevezetése, amely „*A gyógyszerekről és gyógymodokról*“ szól. Középen egy patika van ábrázolva, a Quattrocento virágzása idején. Az orvos lóháton érkezik a gyönyörű reneszánsz boltíves palotához, ahol a patika van. A bejáratnál a patikus fogadja. A belső helyiségben, a falakon állványok láthatók és rajtuk: tégelyek, korsók és orvosságos dobozok. A patikus segédje készíti az orvosságot, ugyanolyan formájú edényben és kanállal, mint manapság. Megragadóan érdekesek a lap baloldalán és alsó részén levő külön képek. *Négy kis kép a magaslati levegő és a napkúra gyógyító hatását mutatja be.* Hőfedte, magas hegyvidéken egy ruhátlan férfi kúrál, homlokán kendővel. Alatta ugyanilyen képen nők és gyermekek kádban ülve sütkeznek a magaslati levegőn. Az alsó sorozat első képén piócákat raknak a beteg hátára, a másodikon eret vágnak, a harmadikon operációt végeznek. Az ábrázoló miniator nemcsak könyvet „illusztrál“, hanem az emberi érzelmek megfestésének művészi alkotója is. Milyen nyu-

galom ömlik el a napkúráló férfin; minő beteges fáradság tükröződik vissza annak a betegnek arcán, akin eret vágnak; s milyen megdöbbentő fájdalmas jajgatást hallunk az operált betegől, akit a kép abban a pillanatban ábrázol, amikor az orvos mellüregét nyitja fel. Az orvos arcán is visszatükröződik az izgalom és a hanyattfekvő beteg fájdalmas tekintettel támaszkodik egy kísérő vállára. *Minő perspektíva! A gyógyszerár reneszánszcsarnoka Rafaell és a legszebb Pinturiccho-képek hátterére emlékeztet.* Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a bemutatott műmellékletén hiányzik az eredeti miniatűr színeinek ragyogása, amelyről némi fogalmat kapunk akkor, ha elképzeljük, hogy a középső Gyógyszertár-képen az egyik ló szürke, a másik fehér paripa; az orvosságos üvegek kékek vagy agyagsárgák; a baloldali csoportozatban középen ülő alak ruhája vörös, ugyanilyen a lovas ruhája is, a többieké zöld és kék; a patika állványai sárgásbarnák. Az oldalképeken a hegyormok fehéresek, a betegek teste fakó, a pad sárga, a víz zöld, a kád szürke. A lenti képsorozatban: a betegek köpenye zöld és kék, — a piócás képen az orvos köpenye fekete, — az operációs jelenetben pedig vörös.

A harmas számú műmelléklet a negyedik könyv bevezetése, amely „*a lázak gyógyításáról*“ szól. A felső mező úgy hat, mint egy színpadi ábrázolás. A baloldali képen látható, amint az orvos lovon megérkezik és miközben apródja vár rá, bemegy a szobába a beteg megvizsgálása végett. A beteg szobájában azt a jelenetet látjuk, amikor az orvos balkezét a beteg pulzusán tartva, a jobbkezében levő homokórát nézi és számlálja az érverést. A háttérben a beteg felesége aggódó arccal nézi az orvost; az asztalon orvosságos üvegek és tégelyek. A jobboldali képen az orvos elmenőben látható, — kikíséri a beteg felesége és gyermekei. Az alsó képen egy nő, talán szülönő fekszik az ágyban és az orvos receptet ír. Ezen a képen is káprázatosan tündöklő színek vannak. A felső baloldali képen az orvos skarlátvörös köpenyben van; az ágy takarója zöld; a női alak ruhája kék. A jobboldali képen a nő arany színű ruhában van, — az orvos vörösben; a beteg ágya zöld takaróval van befedve. Az alsó képen a beteg ágyán vörös takaró van, a nő ruhája zöld, az orvosé szürke; az ablakok kékek.

A negyedik számú műmelléklet a Kánon harmadik könyvének bevezetése. *Ez az ember egyes tagjának különös megbetegedéséről és gyógyításáról szól.* A színek itt is pompásak. A város falai szürkéskékek, tornyai aranyosak. A királynőt vörös köpeny fedi. A városfal alatti mező sötétzöld. Az oldalképek alakjait is ilyen tündöklő színekben festették.

Az ötös számú műmelléklet a „*pathológiáról*“ szól és az örült gyógyítását mutatja be. Középen, középkori kezelési mód szerint, rácsos ketrechen (!) van a „beteg“. Jobboldalt a víziók alakjai, amelyek az örültet kínozzák: skorpiók, kígyók, sárkányok. A baloldali képen megtalálták az enyhülést hozó gyógynövényt, amelyet egy remete külsejű alak ad át egy nőnek; fejük felett a babonás „három holló“. Az alsó képek egyikén a csontvázas „halál“ nyilazza le áldozatait; s hámulatosan reális a két parasztkülsejű alaknak ábrázolása, akik levett kalappal, megdöbbent arccal nézik a halál pusztítását.

Mikor és hol készítették ezeket a csodálatos miniatűröket? A középkori és reneszánsz kori kódexekben legtöbbször a könyv utolsó lapján az író, az illusztrátor maga jegyezte fel nevét és korát, de ez a bizonyító eszköz itt hiányzik. Az írás sajátossága a XIII. századra utal, de a miniatűrök egy századdal későbbiek, a Quattrocento korából valók. Van egy nyom, amelyből arra lehetne következtetni, hogy a könyvet a híres *Gettamelata*-család meg-

Avicenna kánonja harmadik könyvének címlapja: „Az ember egyes tagjainak megbeteged és ér ől.” A középső képen folyóparti tornyos várfalakkal körülvelt város látható. A folyó partján vízbefulton végeznek élesztési kísérletet. (Eredetije a bolognai egyetemi könyvtárban; Munkácsi Ernőnek a Zsidó Múzeumban elhelyezett gyűjtéséből.)

A Mult és Jövő 1935. januári 4. sz. műmelléklete

bízásából, talán udvari orvosuk részére másolták. Tudniillik egy címer van a második oldal szegélyén, amelynek sisakdíszében egy macska (macska olaszul = „gatta“) látható, amint testével egy méhkas (olaszul méz = „mela“) irányában ugrik. Ez a címer a heraldikában ismert „beszélő“ címerek közé tartozik s így nincs kizárva, hogy Avicenna Kánonjának ez a kódexe annak a *Gettamelata*-családnak birtokában volt, amelynek leghíresebb tagját, a nagy Condottieri-t Donatello örököltette meg Padovában ma is látható lovasszobrával.

A kódex iniciáléi, miniatürjei és keretrajzai kétségtelesen elárulják, hogy azok florenzi miniator kezéből, a XIV. század végéből valók. Ebben az időben a XIV. század végén és a XV. század elején virágzó miniatür-festőiskola létezett Toscanában, amely héber kódexek illusztrálásával foglalkozott.

Avicenna bolognai Kánonjának — amelyet 1575-ben egyházi szempontból cenzúráztak is — romantikus története van. Sok tulajdonos kezén ment keresztül, akiknek neve a könyv első oldalának margóján van feljegyezve. Egyikük *Salamone Padoa* volt (Padoa spanyol családi név

és nem azonos Padova városával). 1587-ben, az akkori tulajdonosának, *Vitale Medici*-nek, Toscana nagyhercege: Francesca Maria dei Medici 200 dukátot ajánlott fel vételárul, de a tulajdonos ezért az árért nem akarta odaadni a könyvet. *Vitale Medici* áttért zsidó, akinek korábbi neve *Jekhiel da Pesaro* és foglalkozására nézve „*Concionator Judaerum*“ volt. Amikor a vételi ajánlatot kapta, már áttért és dominikánus barát volt, — amint az a levelezésből kitűnik. Halála után ez a nevezetes kódex a dominikánusok kolostorában maradt. 1796-ban Napoleon Párizsba vitette, de 1815-ben a bécsi béke alapján a pápa visszakapta s minthogy Bologna pápai kormányzat alatt álló város volt, amelynek egyeteme különösen orvosi fakultásáról volt híres, VII. Pius pápa ezt az *orvostudományi könyvet* az egyetemi könyvtárnak ajándékozta.

Avicenna Kánonjának miniatürjei jellegzetesen mutatják a zsidó művészet hozzásimulását a Quattrocento művészi irányához, éppen úgy, amint a velencei és római zsinagógák a kifejlett Cinquecento alkotásai, s ahogy a livornói művészetben a barokk kor ihlette meg a képzőművészeti teremtésre vágyó zsidó alkotóerőt.

LENKEI HENRIK: GIDEON GYAPJA

*Bevonult Izrael boldog Kanaánba
A tejjel és mézzel folyó tartományba,
Ámde ráleselgett — tigris erdőmélybe! —
Midján pogány népe fertőző veszélye.*

*És a métely terjedt. Baál isten varázsa
Újra hurkot vetett a zsidók nyakára.
Önérzetük fogytán gyávasággal teltek,
Régi bátorságot világért se leltek.*

*Gyalázatuk szennyét szégyelték a vének,
Idézték emlékét Mózes — Józsuének,
De nem akadt senki, hogy nyomukba lépjen
A szétzüllő nyájnak vezetőjeképpen.*

*S az Úrhoz kiáltnak kétségbeesetten:
„Ó adj segítséget irgalmas kegyedben!
Szolgaság házából ha kihoztál élve,
Mért legyünk most újra romlásra ítélve?!”*

*S Izrael jajsavát az Úr meghallgatta,
Legkedvesb gyermekét pusztulni nem hagyta:
Angyalt küld a földre férfiút kutatni,
Ki az ernyedte népbe pezsgő vért tud adni.*

*Leszállt Gideonnak egyszerű tanyáján,
Gazdáját épp sajtócséplésben találván,
S így szólt hozzá: „Ime! Felszólítalak téged,
Hogy kemény karoddal megmentsd nemzetséged!”*

*De morcos Gideon zordul dacoskodott:
„Mért tetszett épp engem hőssé választanod?
Legkisebb Manasszész házai közt házam!
S legcsekélyebb vagyok az atyai házban!”*

*S az angyal folytatta: „Rajtam csak egy gond van:
Hogy neked az Úrnak parancsát megmondjam!
Fogj hozzá munkádhoz! Dicsőség lesz vége!
Áldani fog sarjad minden nemzedéke!”*

*Így szólván az angyal, gyorsan elenyészett —
Gideon hirtelen lőn annál merészebb:*

*Baál oltárát még az éjjel széjjelszedte
S Igazistenoltárt állított helyette.*

*S a pulya, ki eddig gazdadolgot végzett,
Egyszerre felfogta az angyaligéket:
Izrael oly lassan azért haladt hitben,
Hogy forrón keresse, ki az igaz Isten!*

*S őt az Úr emelte látomás fokára,
Hogy elöntse lelkét áhítatok árja,
Mert ami nem fakad a szív közepéből
Örök templom abból soha ki nem épül!*

*Így érzett Gideon s magas lőn a kedve,
Hogy letört népeért küzdjön lelkesedve.
De mielőtt hadat összehívni kezdett,
Adonaihoz buzgó imát feleresztett:*

*„Nem bízom magamban s még nem bíznak bennem.
Engedj nagy Teremtőm hű szolgálóddá lennem,
Engedd, hogy jeledtől hő reményre keljek,
Feltámasztójává bukott Izraelnek!*

*Kiterítem birkám gyapját a szérümben,
Dagassza meg harmat peregve mindenünnen,
Ha környéke száraz s egymaga lesz nedves,
Tudom, hogy erőt adsz én jámbor tettemhez!”*

*S hogy elmúlt az éjjel s előtűnt a reggel,
S ott állott Gideon a házbeliekkal,
A birkának gyapja harmattal volt telve,
Sehol másutt csepp se zavarult a jelbe.*

*S hogy a házbeliek harcra lelkesültek,
Gideon szemébe égő könnyek gyűltek,
Érezte, most karja hősi tette képes,
Mert epedő vággyal járult Istenéhez! —*

*Háromszáz emberrel verte le az ellent,
Medianitáknak ura Izrael lett,
S Gideon kezében negyven hosszú évig
Tartotta szent népe biztos kötőféket.*

Avicenna kánonja első könyvének címlapja: „A pathológiáról” Középen rácsos ketrecben a beteg (őrült). Jobboldalt a víziók alakjai: skorpiók, kígyók, sárkányok. A baloldali képen megtalálják a gyógynövényt. Az első képek egyikén a csontvázás „halál” nyilazza le áldozatait. (Eredetije a bolognai egyetemi könyvtárban; Munkácsi Ernőnek a Zsidó Múzeumban elhelyezett gyűjtéséből.)

A Mult és Jövő 1935. januári 5. sz. műmelléklete

PROF. PFEIFER IGNÁC: KREMENECKY

Árvábbak lettünk mi Cionnak barátai, őseihez tért a Palesztina-munkának egyik legérdemesebb oszlopa, Kremenecky János. A patriárchák korát érte el, 85 esztendő volt és ebből félszázadot töltött a Palesztina-munka szolgálatában.

Barátja és orvosa, dr. M. T. Schnierer mondja el róla emlékbeszédében, hogy 46 esztendővel ezelőtt néhány egyetemet végzett ifjú szerény keretek között alapította meg a Kadimát és Kremenecky János, mint fiatal mérnök, az elsők egyike volt, aki csatlakozott hozzájuk és változatlan hűséggel mindhalálig kitartott a Palesztina-munkában.

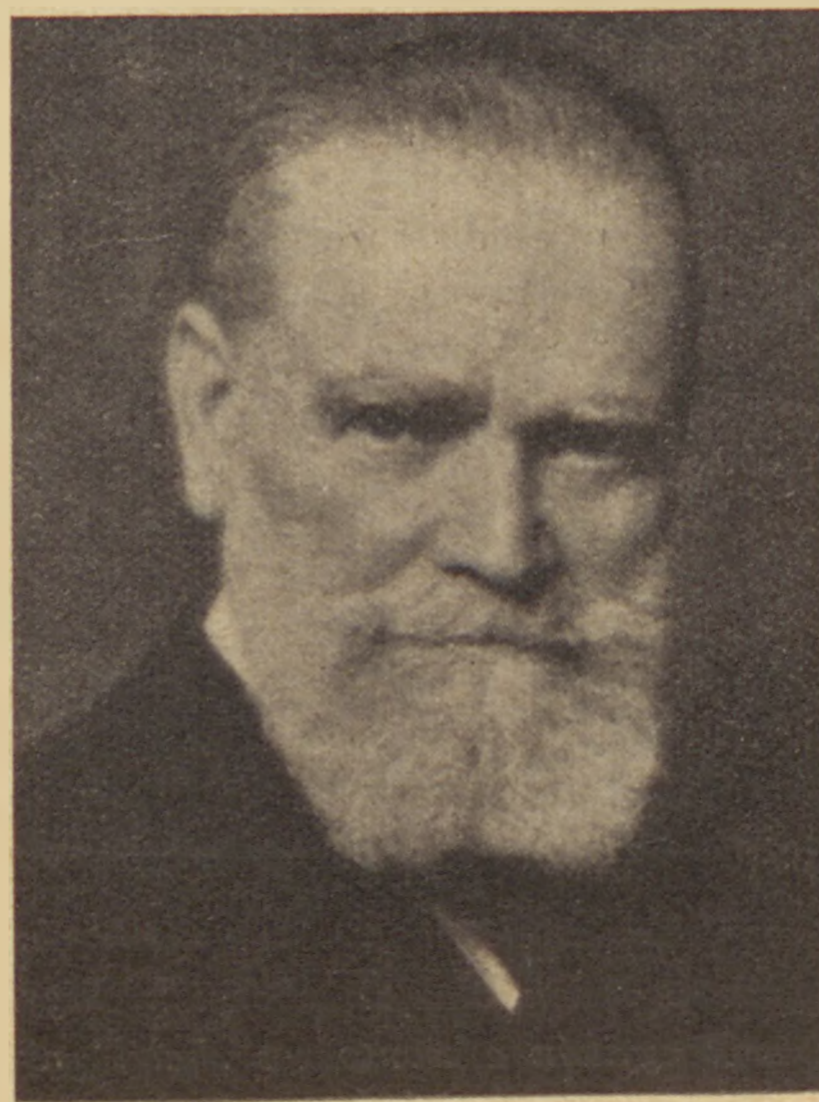
Páratlan erényei voltak, korlátlan munkabírása s hajthatatlan erélye, valamint lankadatlan kitartása képesítették arra, hogy kitűzött céljait minden nehézség, minden akadály ellenére elérje; ritka lelkiismeretessége következtében szigorú volt másokkal szemben, de legszigorúbb önmagával, amikor kötelességteljesítésről volt szó. Ez a lelkiismeretesség, ez a kitartás teszi érthetővé sikereit, megnyerő, előkelő modora, szívjósága pedig megértetik velünk azt a közkedveltséget, azt a nagyrabecsülést, amellyel őt mindenki körülvette. Míg egy oldalról éles eszével mindig számolt az élet realitásaival, addig más oldalt a szíve idealizmussal eltelve irányította őt minden tevékenységében. Palesztina felépítése és egy zsidó nemzeti otthonnak megalapítása életének egyik ideálja volt, életideálja már akkor, amikor ezt a gondolatot gúnyos mosollyal, vagy közömbös vállveregetéssel fogadták. Amikor Herzl Tivadar hozzáfogott a nagy sikert ért Palesztina-munkájához, Kremenecky nemcsak alárendelte magát Herzl vezetésének, hanem annak szóval, különösen pedig tettel leghívebb, legodaadóbb és legeredményesebb munkatársa lett. Herzl iránt való szeretetét és ragaszkodását még a nagy úttörő halála után is átvitte nemcsak munkájára, hanem családjának hathatós gondozására és támogatására. *Már betöltötte volt 80-dik esztendejét, amikor megtette utolsó utazását Palesztinába, azért, hogy a birtokában levő Herzl-emlékeket az őket megillető helyen tegye letétbe.*

Dr. Schnierer emlékbeszédéből tudjuk meg először azt, amivel Kremenecky soha nem kérkedett, hogy ő volt tulajdonképpen a Keren Kajemeth megalapítója. Hallgatott erről, mert azt tartotta, hogy a cselekedet a lényeges, nem pedig az érte járó dicsőség. Dr. Schnierer azonban megállapítja, hogy a közvéleményben élő felfogással szemben, mely szerint a zsidó nemzeti alap gondolata dr. Hermann Schapirától ered, aki a heidelbergi egyetemen a matematika professzora volt, valójában már három évvel előtte Kremenecky javasolta a Keren Kajemethnek megalakítását, amelynek nevét is ő adta és csak három évvel később vitte Schapira professzor a gondolatot az első bázeli cionista kongresszusba, amidőn javasolta, hogy az egész világ zsidósága járuljon hozzá egy általános zsidó alapnak a létesítéséhez, hogy azt Palesztinában vásárolandó és kultiválandó földterületek szerzésére fordítsák. Schapira professzor a bá-

zeli kongresszuson előadott javaslatának elfogadása azonban még nem biztosított a Keren Kajemethnek sikert és valóban Kremenecky szakadatlan munkájának és szívós kitartásának köszönhető, hogy minden akadály ellenére az 5. cionista kongresszus 1901-ben kötelező határozattá emelte a K. K. L.-nek elismerését és támogatását. Ennek elismeréseképpen Kremenecky-t választották a K. K. L. első igazgatójává, az ő vezetése alatt szervezték meg a K. K. L. munkát, ő alapította meg a máig is érvényes agitációs és gyűjtési rendszert, az aranykönyv, a faültetés, a perselyek stb. intézményeit. Még akkor is, amikor a K. K. L. irodáit Bécsből elhelyezték, testtel-lélekkel megmaradt szolgálatában és az osztrák K. K. L. adminisztrációs igazgatója lett, költségeinek nagyrészt magára vállalta, hogy a gyűjtések eredménye maradék nélkül jusson Palesztinába. Megadatott neki, hogy megérje annak a munkának eredményét, amelyek körül annyi érdemet szerzett, elragadtatással tért haza utolsó palesztinai utazásából, amely meggyőzte őt arról, hogy évtizedes munkája Palesztina felépítése körül minden várakozáson felül sikerült. Nagy bizodalommal a Palesztina-munka jövőjében, Schnierer szerint, azzal fejezte ki, hogy a legszebb, amit Palesztinában látott, a zsidó gyermek; ezeknek szépségében, egészségében és erejében látta biztosítékát annak, hogy a „Pro Palesztina“-munka sikere időtlen időkre biztosítva lesz.

Bécs városa Kremenecky-t az osztrák gazdasági életben elért nagy sikereiért választotta díszpolgárává, de amilyen örömet okozott neki ez a kitüntetés, épp olyan boldoggá tette őt életének utolsó éveiben, hogy Palesztinának csodavárosa, Tel-Aviv is díszpolgárává választotta őt.

Mi, akik ugyancsak Palesztina felépítésének előmozdítását tűztük ki célunk gyanánt, mély megilletődéssel hajtunk zászlót Kremenecky János emléke előtt, amelyet minden időkből kegyelettel fogunk megőrizni.

AZIZ EFFENDI: KI TETT KÖZÖTTÜNK KÜLÖMBSÉGET?

Tel-Avivban jelent meg a Stibel-vállalat kiadásában P. Bar-Adon könyve: „Beohále midbár“ (A sivatag sátraiban). A szerző több évig élt szíriai beduinok között egyszerű pásztorként, hogy életüket, szokásaikat megismerje. A beduinok Aziz effendinek nevezték és ezt a nevet írta érdekes könyvére is, melyben a beduinok biblikus életét írja le. Az itt következő megható részlet az arabzsidó kérdés legtermészetesebb megoldását mutatja: a testvéri közeledést.

Fiatal, nyiltarcu beduint adott a sors társamul a legelőn. Égő szemei öntudatosan meredtek a magasba, remekül lovagolt; puskája sohasem hibázta el a célt. Furulya- és énekszava szívhez, lélekhez szólt. Kedves meséket tudott mondani, vidám és jószívű volt, kedvelték pajtásai és szerették a beduin leányok, akik titokban mind róla álmodtak. És ezzel a Muhmad barátommal örök testvéri szövetséget kötöttem.

És amikor a hosszú, világos éjjeleken együtt ültünk a nyáj mellett és titkokkal teli csend vett körül minket, akkor mesélt nekem Muhmad a világban bolyongó szellemekről, egymással harcoló csillagokról és mesélt pusztai harcokról és vérbosszúkról, királyok és szultánok életéről és csodáiról — és én elmeséltem neki, hogyan élnek az új emberek ott túl a határon, a Szentföldön; hogyan élnek egymással gyűlölet, vérbosszú és harc nélkül.

De Muhmad azt hitte, hogy ez csak mese.

— Nem mese ez, testvérem, ja-Muhmad, hanem valóság. Nem is szélnek szórt szavak, hanem való élet, amely nem messze innen virul és fejlődik.

És egyszer, korán reggel rábíztuk nyájunkat egyik társunkra és elhagytuk a hegyeket, hogy megnézzük az „élő mesét“ — a galileai kvucát.

*

Beteg-álmodozóan tért vissza Muhmad nyájához a hegyekbe. Megbolygatva és felizgatva ül a nyáj mellett abajéjában és egyre azon tépelődik, amit vad szemei láttak. A benyomások fűtik agyát és nem hagyják egy percig sem nyugodni. Tekintete elhomályosult, lekicsinylő pillantással néz pásztortársaira, kik egész nap csak ide-oda lézengenek és cívódnak.

— Mik vagyunk mi? Éjjel-nappal a nyájjal együtt élünk, mint a juhok, mint a harmok, hát élet ez?

Ott látta a rendet mindenben — a munkában, a mezőn, az életben, a lakásban, istállóban, ólban, kertben és szőlőben. Ott látta a tiszta és egészséges gyermekeket; kétnapos ottilétünk alatt nem látott veszekedést, csak testvériességet barát és barát, gyermek és gyermek között. Látta a közös éttermet; a nagyoknak a kicsikhez való viszonyát, látott horrát és hallott zenét és együttes éneket, gramofont és rádiót; látta az iskolát, a gyermekkertet és a csecsemőotthont.

Ott nincs se lopás, se gyilkolás. „Akár öt fontot hagyhatsz az ucca közepén, senki sem fogja elvinni.“

Sok mindent látott ott most először fiatal életében... És egyszerű, természetes érzékével, egyenes, primitív felfogásával megértette annak az életnek a fényét, világosságát.

— Vallah, Vallah, mabu aszraf min istahun bilchol aldmije. (Istenre, nincs az egész világon az ő életüknél szentebb dolog.)

És számot vet magával és törzsével. „Hiszen mi csak megszokásból tiszteljük Allaht, sőt csak mondjuk, hogy tiszteljük, nincs bennünk sem vallásosság, se Istenfélelem. Ők — igazán tisztelik Allaht, szívükkel és cselekedetükkel; a könyvek kinyitják elméjüket, még a lányaik is többet tudnak, mint a mi sejkjeink. Írni is tudnak és a munka után ujságokat meg könyveket olvasnak. Szépek és ragyogóak az ő leányaik...“

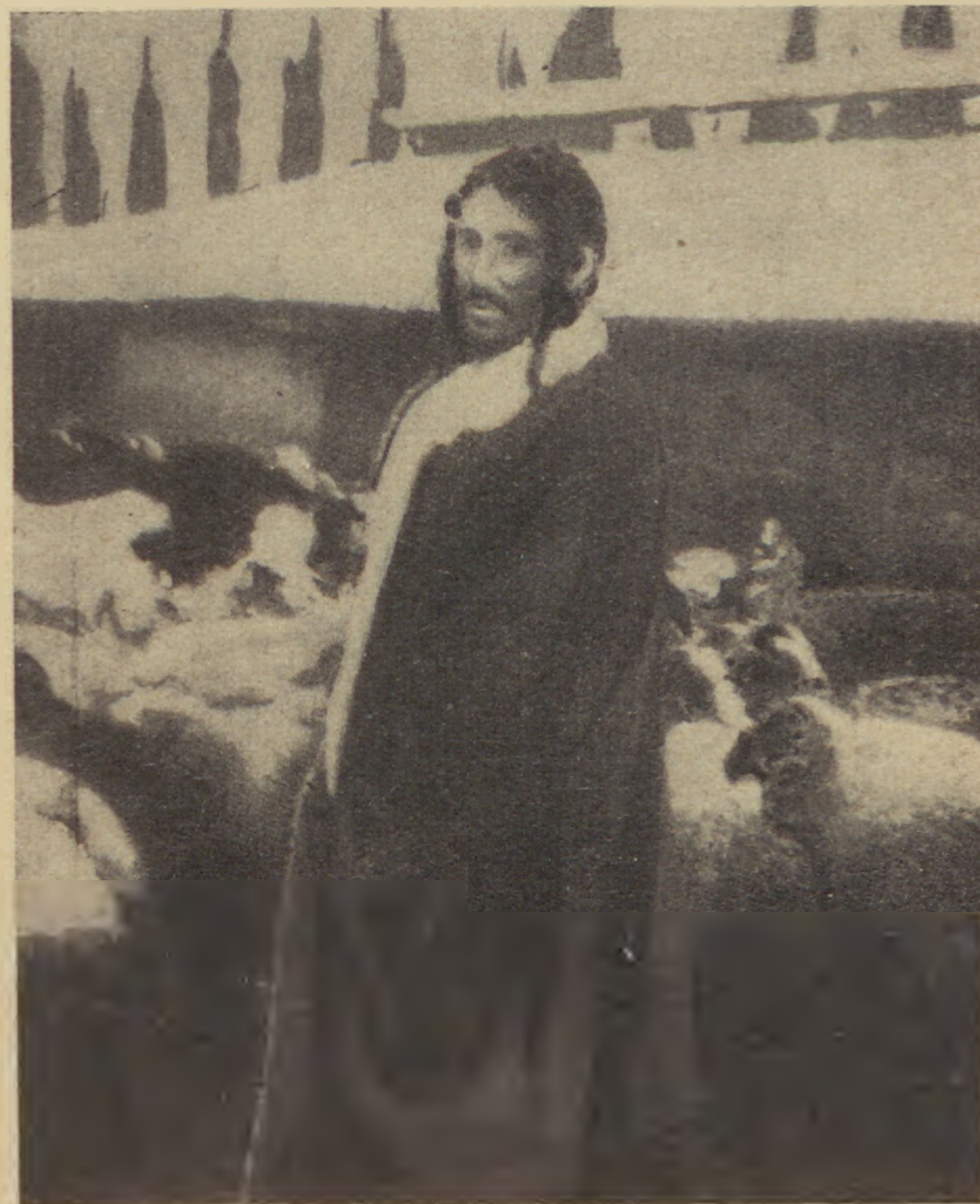
Hozzám fordult:

— Hagyd itt a mi piszkos életünket, testvérem ja-Aziz és térj vissza a tiedhez. A mi életünk ostoba és hiábavaló. Térj vissza a te életedhez, hagyd itt a nyájakat.

— Ne beszélj, testvérem, ja-Aziz, ne mondj ellent. A beduin úgy él, mint egy „vachas“ (mezei állat), vagy még rosszabbul. Hát ért talán valamihez azokból a dolgokból, amiket ott mutattál nekem, ott.

Megint hallgatott, gondolataiba merülve. Azután kezébe vette a tenyeremet és összehasonlította az én ujjaimat az ő ujjával, körömöt az ő körmével, bőrrömet az ő bőrével és szemei felragyogtak:

— Nézd, nincs különbség... Hát ki tett közöt-

Bar Adon, „Aziz Effendi“ a beduinok között

tünk különbséget? Miért mondják: Mi ilyenek vagyunk, te amolyan, én moszlem vagyok, te meg...

Tágranyitottam a szemeimet.

— Ott jó, ottan...

És mintha gondolataiban olvasnék, szóltam:

— Gyere hozzánk testvérem ja-Muhmad. Dolgozni fogsz és egy leszel közülünk.

Egy pillanatra felragyogott az arca, de azután újra elsötétült, mint amikor felhő borítja be a felkelő napot.

— És a család? Ki fog gondoskodni róluk? A család nagy és ki őrizze a nyáját, ha nem én? Az apám már öreg, nem illik, hogy dolgozzon. Nincs kiút.

Egy perc múlva folytatta:

— És én, hát nem akarok-e megházasodni? Ja-chudijjat (zsidó nő) sohasem fog hozzám, beduinhoz jönni. Mert hiszen mit tudok én? Sem írni, sem olvasni, pedig a lányok ott mind „katibot“ (írásstudók). A magam szemével láttam, hogy könyveket, ujságot olvasnak és leveleket írnak — és én, vachas, nem tudok semmit.

De egyszerre ráeszmélt saját rejtett erőire, tekintete visszakapta fényét és öntudatosságát.

— Ha tanultam volna, most én lennék „vallah, vallah astar“ (istenemre, a vitézebb). Hiszen tudod, testvérem, ja-Aziz, hogy megérezem, ha beteg van a nyájban, a lovak vagy a tevék között. És nem gyógyítottam meg őket? Ezen eret vágtam, annak gyógyító füvet adtam és „alhamdallah“, Allah megmentette őket betegsüktől...

— Hát add velem Halilt, kis öcsédet (Halil: négy-ötéves fiú) — kértem őt. Elviszem ezt a szép, égőszemű gyermeket és taníttatom az iskolában.

— Halilt? Allahra, elrontaná a gyerekeiket.

Verné őket, kövel dobálná, még késsel is támadná rájuk. Nem ismered Halilt?

— Tévedsz — mondtam, nálunk tanulna, megtanulná a nyelvet és olyanná lenne, mint a mieink, szép és tiszta.

— Nem, Halil maradjon olyan pásztor, mint én. Ne menjen sehová. Apám nem engedné, hogy elmenjen, nagyon szereti, egész lelkével rajta csügg. Ő a családban marad, pásztor lesz, juhásztor...

A nap lassan hanyatlott lefelé, közeledett a látóhatárhoz. Az aranszegélyű felhők körülölelték, mintha örülnének jöttének. Azután mégegyszer felbukkant, sugarai mégegyszer végigsiklottak a sziklakon és dombokon és eltűnt.

Muhmad szinte hang nélkül, suttogva kezdett beszélni:

— Ja-Aziz, ja-achi (testvérem).

— Mi van veled, ja-Muhmad, ja-achi?

— A gyermekemet, a fiamat, akit világra fogok hozni, őt insallah (Allah segítségével), őt majd elviszem hozzád, hogy a te fiaddal nőjjön fel. (Nemde, te is meg fogsz házasodni nemsokára?) Ő együtt fog mosdani a te fiaddal, együtt fog tanulni a te fiaddal. Belőle olyan „adami“ (ember) lesz, mint a te fiadból. Akkor fogom elvinni hozzád, amikor még kicsi, sokkal kisebb, mint Halil most. Ő jó gyerek lesz, együtt fog felnőni és tanulni a te fiaddal, insallah.

Lágy nyugati szél súrolta kezünket, arcunkat, mint egy simogató, puha kéz. Átölelt és az est homályába öltöztetett. Megöleltük egymást.

— Ja-Muhmad, ja-achi...

— Ja-Aziz, ja-achi... ja...

A nyáj csengői ujjongva csilingeltek, mint örömnépnél napján. Héberből fordította: P. G.

Zichron Jakob szentföldi Rotschild kolónia

BÁRÓ HATVANY BERTALAN: LEVÉL PATAI JÓZSEFHEZ

Kedves jó Főszerkesztő Uram!

Ezt a levelet akkor írom, amikor végsőt lobbanak a mi meghujhódásunk téli ünnepének mécsesei; akkor, amikor az ősi Izrael rokonai és szomszédai, Moab és Ammon a nap feltámadását készültek tüzeikkel ünnepelni; akkor, amikor keresztény polgártársaink a szeretet ünnepének holdog előkészületeivel vannak elfoglalva. Gyertyától gyertyáig, a vallási élmény ihletettségétől polgári szokásaink megszokott ünnepéig, néhánynapos út visz csak. Tegnap még a Chanuka-gyertyát gyújtottam meg, hogy kisfiammal hálát adjak Annak, „aki megóvott és életbentartott, hogy megérjük ezt az időt”. Két hét múlva minden vallásos ihletettség nélkül fogom polgári voltom ünnepét megülni: és attól nem leszek rosszabb zsidó.

A szeretet és a meghujhódás napjai ezek. Megujhódott a mi zsidóságunk a Makkabeusok harcaiban, a nyolc napon át égő mécses csodájában. Megujhódott, de a régi maradt. A Mózes zsidósága csak a szavakban más, mint a perzsa Nehemiáé. Hillélnek és názárethi követőjének zsidósága csak külsőségekben tér el a Káro Józsefétől. Mendelsohn Mózesről Herzl Tivadarig egyenes az út és töretlen. S ha én, aki mindenekelőtt és mindenek fölött ennek a szerencsétlen, vérző Európának vagyok hű és magyar fia, testem és lelkem minden ízével, minden porcikájával hiszem és vallom a zsidó meghujhódást, akkor úgy gondolom, hogy legnagyobbjaink legkisebb követőjeként az igaz utat járom: papi népünk becsületes útját.

Öntől, kedves jó Szerkesztő Uram, ezen a tisztességes úton csak az előttünkjártak kerékvágásainak árnyalati különbsége választ el: Ön cionista, én meg csak hívője vagyok Cionnak. Utunk a különböző kerékvágásokon is közös út, zsidó út.

Régebben közös ez az út, mint Ön gondolná. Aközött a kevés könyv között amelyeket gyermekkorom óta sikerült megőriznem, háboru, forradalmak, bolyongások és költözködések minden változásán keresztül, ott van Főszerkesztő Uram *első verskötete*. Harmadik elemista koromban kaptam ezt a könyvet jutalmul hitoktatómtól, aki ma, ha jól tudom, Temesvárott prédikálja az igét. A könyvet úgy hívják: „*Babylon Vizein*”. Megilletődéssel veszem kezembe Patai József *első kötetét*, azokban a napokban, amikor az én *első kötetem megjelenését várom*. Szeretettel nézem az elmúlt kor rajzait, a Jugend és a Szecesszió idejének emlékeit s elgondolkodom öszülő fejjel, hogy a fiam ma éppen annyi idős, mint én voltam, amikor ezt a könyvet kaptam. Egy életen át kísértett a régi vers, egy gyermekkor emléke és reménysége:

„Mindenuzt világosság terjedez,
Egyszer lesz, egyszer lesz!”

és kanyargós útvesztők mélyén nevetett gúnyosan a fülembé a szó:

„Leszel kereszties hadban táborszernagy
És üdvözíteni fog a szent mise...”

Kedves Főszerkesztő Úr, én ezzel a levéllel régi

tartozást rovak le. Nem rejtek semmit s nem szégyellek semmit. Az összehasonlító vallástudomány *európai* útja veztet vissza *ázsiai* Tóránkhoz s a szimbolumok jelentőségének kritikai vizsgálata hitünk ősi kifejezésformáihoz. S hogy nem kell magam előtt álarcot feltennem, higgye el kedves Főszerkesztő Úr, ezt bizony részben az Ön *első verseskönyvének* köszönhetem. Az újjáéledő Erec Izraelnek, az „Altneuland”-nak, új és mégis oly ősi hitét öntudatlanul is az Ön írásai vetették el bennem.

Egy közös barátunknak szentföldi fényképei között mélyen megrendített e napokban egy magvető szentföldi telepes fotográfiája. A feléledő Izrael jelképét láttam ebben a képben. S a feléledő Izrael magvetőinek sorában ott látom Önt is, kedves Főszerkesztő Uram. Ott látom okos fejét, szellemes homlokát, ott látom szemének lelkes pillantását és hallom meggyőző beszédét, érzem lelkesedésének tüzeit és szeretettel üdvözlöm ma, amikor multabb a mult és jövőbb a jövő, mint valaha, a 25 éves *Mult és Jövő* irányítóját.

Sok szeretettel üdvözli régi híve:

Budapest, 1934 december 9.

Hatvany Bertalan.

Zsidó matróz egy új zsidó hajón

DR TÖRÖK LAJOS EGY. TANÁR: AZ ÓKORI ZSIDÓK KOZMETIKÁJA

Az ókori zsidók kozmetikai eljárásai a bőrnek az akkori ízlésnek megfelelő díszítését és szépítését és emellett legfeljebb szépséghibáinak leplezését szolgálták. Orvosi értelemben vett kozmetikáról, amely a bőr normális szerkezetének és működésének megóvásával és szépséghibáinak gyógyításával foglalkozik, akkoriban még nem lehetett szó. A Bibliának számos rendelkezése, főleg a tisztaságot szolgáló gyakori mosakodás, mégis a rituális és higiénikus célokon kívül önkéntelenül az ilyen értelemben vett kozmetikának is megfelelt.

Arról, hogy *Ábrahám*, *Izsák* és *Jákob* nomád életet élő zsidó pásztorai ismertek és alkalmaztak-e olyan eljárásokat, amelyek a kozmetika körébe vágnak, alig jutott napjainkra valami hír. A Szentírás egyes mondataiból mégis azt a következtetést lehet levonnunk, hogy ilyen eljárások nem voltak előttük teljesen ismeretlenek, sőt hogy bizonyos mértékben még a bőr ápolása is divott náluk. A *Genesis* 36. fejezetének 24. mondatában említés tételik *Czibbhó* fiáról, *Anah*-ról, aki a sivatagban meleg forrásokat talált, amikor apjának szamarait legeltette. Már pedig ha a tradíció olyan fontosnak és külön megemlézésre méltónak tekintette a meleg források megtalálását, amelyeknek vize ivásra és itatásra alig, hanem annál inkább mosakodásra és fürdésre alkalmas, joggal feltehető, hogy a zsidók már ezekben az ősi időkben is szívesen mosakodtak és fürödtek meleg vízben. Lábukat is gyakran mosták és lábmosással vendégeiknek is kedveskedtek. *Ábrahám* a hozzá betérő három férfit, *Lót* a két angyalt kínálja meg lábfürdővel. *Jákob* fiai *Egyiptomba* való megérkezésük és *József* házába történt belépésük után lábaikat megfürösztik. Hogy az illatszerek és illatos kenőcsök használata sem lehetett idegen a nomád zsidók előtt, kitűnik abból, hogy *Jákob*, amikor beleegyezik, hogy legkisebb fia, *Benjamin*, fivéreivel *Egyiptomba* menjen, meghagyja fiainak, hogy az ismeretlen nagyúrnak (*Józsefnek*) ajándékképpen vigyenek illatszereket (balzsamot, myrrhát, storaxot és therebinthiánát). *Hartmann* nagyon valószínűnek tartja, hogy a nomád zsidó asszonyok a tataualást épúgy gyakorolták, mint a „sátrak alatt lakó arabs nők” hajdanában és mostanság.

Jákob ivadékai *Egyiptomban* való letelepedésük után kétségen kívül megismerkedtek azokkal a kozmetikai eljárásokkal, amelyek az akkoriban már magas kultúrának örvendő, gazdag és fényűző országban szokásban voltak. Asszonyaik bizonyára alkalmazták is őket. Nagyrészüknél emléke elhomályosodott, mialatt a zsidók *Egyiptomból* történt kivonulásuk után a sivatagban bolyongtak, de újból feléledt, amikor az ígért földjének elfoglalása után a nomád pásztoréletet a földműveléssel felcserélték, falvakat, városokat építettek és jólétük növekedett. *Palesztina* fokozatos fellendülésével, lakosainak, főleg városi lakosságának, különösen pedig *Salamon* uralkodása alatt pompás fővárossá fejlődött *Jeruzsálem* polgárainak gazdagodásával a fényűzés minden változata, köztük a bőr szépítésének művészete is tekintélyes fokra hágott. Sokat tanulhattak a zsidók kozmetikai tekintetben a szomszédos népektől, akikkel élénk kereskedelmi csereviszonyban voltak, az *egyiptomiaktól*, *babyloniaktól*, főképpen pedig a *phöniciáktól*. A phöniciaiak karavánjai és hajói *Arabia*, *Kelet-India*, *Szíria* és *Abesszina* kincseit, köztük illatos balzsamokat,

gyantákat és egyéb illatos anyagokat halmoztak fel *Tyrus* és *Szidon* városában és a zsidók *Palesztina* terményeit, főképpen olaját, gabonáját és borát adták érte cserébe. Hogy a zsidókkal érintkező népek némelyikénél mekkorák voltak az uralkodó körök igényei a bőr kozmetikája tekintetében, kitűnik *Eszter* könyvének második fejezetéből, amelyben arról van szó, hogy az *Ahasverus* (*Xerxes*) háreme számára kiválasztott nőket tizenkét hónapig készítették elő mindenféle kozmetikai eljárással, myrrhának és más illatos kenőcsöknek bekenésével, amíg végre a király színe elé kerülhettek és kegyeiben részesülhettek.

Sába királynője és más uralkodók és törzsfőnökök, akik *Salamont* meglátogatták, sohasem felejtették el, hogy egyéb drágaságon kívül fűszerekkel is ajándékozzák meg a királyt, ami félre nem érthető bizonyítéka, hogy ezek nagy hecsben állottak *Palesztinában*. *Salamon* idejében *Palesztinában* „fűszerszámkereskedők” voltak. Az illatos anyagokkal, balzsamokkal és olajokkal való kereskedés tehát akkoriban exisztenciát biztosított *Palesztinában*, ami közvetve amellett szól, hogy ezek használata nagyon el lehetett terjedve. Egyébként a test bekenése illatos olajokkal már a királyok ideje előtt is nagyon divatos lehetett *Palesztinában*. Erre a Biblia egyik másik mondatából lehet következtetni. Így például *Mózes* V. könyvében (22. f. 40.) átokként szerepel a következő kijelentés: Olajfáid lesznek minden határodban, de nem kened magadat olajjal, mert olajfáidnak gyümölcse lehull. Ugyanezt a következtetést engedik meg *Sámuel* szavai, amelyekkel a népet, amely azt kívánja, hogy királyt adjon az országnak, megfenyegeti. Azt mondja ugyanis, hogy a király leányaikat kenőcskészítőknél fogja elvinni (*Sámuel* k. I. 8. 15.) A kenőcskészítés mestersége ezek szerint már *Saul* királysága előtt ismeretes volt. *Dávid* és *Salamon* idejében a test bekenése illatos olajjal általános szokás lehetett. Erről tanuskodik *Salamon* énekek éneke, amelyben a szerelmesek nem győzik eléggé magasztalni egymás testének (és ruhájának) illatát, amelyet mindenféle fűszerek, balzsamok és kenőcsök, nárdus, tömjén, ciprus, aloe, jóillatú nád, sáfrány, fahéj, balzsamok, az almafa és más jóillatú fák árasztanak. *Amos* próféta (6. 6.) megfenyegeti azokat, „akik a bort serleggekkel isszák és színolajjal kenegetőznek és nem búsulnak a *József* romlásán”. A test bekenésének elhagyása az önsanyargatás egyik neme volt; gyász és böjt idején, valamint inséges időkben el volt tiltva.

Dániel próféta (10. 3.) három hétig bántódik és úgy mondja: sohasem kentem magamat, míg el nem telék az egész három hét.

Palesztina asszonyai jól tudták, hogy a bekenéssel és illatosítással növelik szépségük érzéki hatását és ebből a célból szándékosan is alkalmazták, amint az alábbi két, a Bibliából vett példa is mutatja. *Ruth* anyósának, *Noemi*-nak tanácsára megfürdik és testét beolajozza, mielőtt gazdájának, *Boas*-nak sátrát felkeresi. Ott nem esik ugyan semmi hántódása. De *Noemi* terve mégis sikerül. Mert *Boas* feleségül veszi *Ruthot*. A gazdag és szépséges *Judith* is, mielőtt elindul, hogy *Holofernes*-nek fejét vegye, előbb megfürdik és a legfinomabb myrrhával megkeni magát, haját rendezi és legszebb ruháit és drágaságait ölti magára. A Biblia ugyan megjegyzi, hogy ezt nem érzékiségből teszi. De kétségtelenül a *Holofernes* érzékeire való hatás

kedvéért. Szépsége valóban általános feltűnést kelt és *Holofernes* első látásra szerelemre lobban iránta. Ismeretes, hogy ezért életével lakolt, anélkül, hogy *Juditot* a magáévá tehetette volna.

Igen elterjedt szokás volt a zsidóknál a hajzat beolajozása, még pedig már a bibliai időkben is. Ismeretes, hogy papjaikat, később pedig királyaikat is illatos olajjal kenték fel, valamint hogy a papok felszentelésére szolgáló olaj összetételét a Szentírás előírja. Hasonló összetételű olajnak használata a profán életben meg volt tiltva. De éppen ez a tilalom tanúsítja, hogy illatos olajat nem csupán rituális alkalmakkor öntöttek a hajzatra. A zsoltárok könyvének következő mondata is ezt bizonyítja (23. 5.): Asztalt terítesz nekem az én ellenségem előtt és elárasztod fejemet olajjal. Erről tanuskodik Salamon prédikátor könyvének alábbi mondata is (9.10.): A te ruháid mindenkor legyenek fehérek és az olaj a te fejedről el ne fogyatkozzék. Később, a talmudi időkben is gyakorolták ezt a szokást. Különösen ünnepélyek, vendégségek és menyegzők alkalmával hőven öntöttek illatos olajat a hajzat közé.

A lábakat lábfürdő után, a kezeket kézmosás után már a bibliai időkben is kengették illatos olajjal.

A babiloni számkivetés alatt bő alkalom nyílt az elhurcolt zsidóknak, hogy megismerkedjenek a győztes ország fényűzésével és ezzel kapcsolatosan még alaposabban azokkal a sokféle illatszerekkel, balzsamokkal, kenőcsökkel és olajokkal, amelyeket Babiloniában kozmetikai célokra használtak. A bőr szépítésének művészete ennél fogva a zsidóknak visszatérése után *Palesztinában* fellendült. Még jobban virult a kozmetika *Palesztinában*, amikor a görög és különösen amikor a római befolyás érvényesült az országban. Annak, hogy a zsidók a kozmetika terén olyan tehetséges tanítványoknak bizonyultak, jórészt az volt az oka, hogy a nők szinte kötelességévé tették testi szépségének ápolását és megóvását. A talmud bölcsői a férjnek azt tanácsolják, hogy feleségének legyen segítségére teste fiatal és friss voltának fenntartásában és erre a célra hozzon áldozatot, lássa el tehát hőven étellel, itallal, ruhával és drágasággal. (Az utóbbihoz az illatszerek és árofestékek is számítódtak.) Az asszony férje kedvéért szépítse és díszítse magát. Erre egyébként különös okai is lehetnek; például, hogy férjét egy vetélytársnővel szemben megtartsa. Ez az ok *Krauss*, a Talmudische Archeologie szerzője szerint úgylátszik elég gyakran fennforgott, mert szerinte a legtöbb válást az okozta, hogy a férj szebb asszonyra bukkant, mint a felesége. R. *Akiba* szerint a férj elválhat feleségétől, ha szebbet talált és a Szentírás szavai szerint is a férj elküldheti a feleségét, ha nem volt kedvére való. (Mózes V. k. 24. 1.) A talmud egyik bölcséje szerint rossz feleséget nem veréssel, hanem vetélytársnővel kell megbüntetni. Az asszonyoknak tehát megvolt minden okuk, hogy férjeik szerelmét testük szépítésével biztosítsák. A talmudi idők felfogására jellemző az egyik talmudi bölcs alábbi mondata, amelyet *Krauss* könyvéből idézek: Férjes asszony után, akár szépíti magát, akár nem, senki sem néz. Átok reá, ha nem szépíti magát. De mindenki utána néz egy hajadonnak, akár szépíti magát, akár nem. Átok reá, ha nem szépíti magát.

Mik voltak a szépítés művészetének eszközei az ókori zsidóknál?

Mindenekelőtt a víz, amely manapság is a bőr kozmetikájának egyik fontos eszköze. A zsidók egyes testtájuk mosására, általános lemosásokra és fürdőkre alkalmazták a vizet. A kézmosást többször napjában végezték: először reggel, a felkelés után hideg vízzel, azután az étkezések előtt és után meleggel; az előbbit a rituális előírásnak

engedelmeskedve, az utóbbit azért, hogy kezüket az ételmaradékoktól megtisztítsák. A kézmosást olyan fontosnak tartották, hogy az étkezés utánit még a hadbavonultaknak sem engedték el. A kézmosást ezenkívül imádkozás előtt, érvágás, haj- és körömnnyírás után is végezték. A talmudi időkből származik az a szokás is, hogy kezeiket akkor is megmosták, ha fejüket megvakarták, ha cipőjüket csupasz kézzel levetették, vagy mezítelen lábukat megérintették. (Ugyanebből az időből származik a szájmosás előírása is. A szájnak illatosítása úgylátszik régebb keletű. Az egyiptomi időkből származhatik. *Egyiptomban* a száj illatosítása *kyphi*-nak nevezett pasztillákkal dívott. A szerető lehelletét pedig már az énekek éneke az alma illatához hasonlítja.)

A lábmosásra különös gondot fordítottak. Mezítelen, vagy csupán sarukkal fedett lábaik ugyanis nagyon ki voltak téve a hepiszkolódásnak. Az asszonyoknak még az egyiptomi fogság alatt is az volt a kötelességük, hogy férjeiknek meleg vizet készítsenek lábmosásra.

Az egész test lemosását, illetve a fürdőt a Biblia rituális és bizonyos egészségi vonatkozásokban említi meg. *Mózes Áront* és fiait „megmossa vízzel“, mielőtt papokká felszentelné őket. Ha valaki betegség révén vagy más okból „tisztátalanná“ válik, a Biblia rendelete szerint vízzel kell mosakodnia. A rituális oétra hideg fürdő volt előírva. A nemi érintkezés után is hideg vízben kellett megfürödni, aminek R. *Jes. ben Levi* idejében az a furcsa következménye lett, hogy *Galilea* asszonyai nem estek teherbe. A férfiak ugyanis tartózkodtak tőlük, mert nem volt inyükre a hideg fürdő, különösen hideg időben. Ezeket a fürdőket ugyanis forrásokban, folyókban, tavakban, barlangokban vagy árkokban, vagyis a szabadban vették. Volt ugyan fürdő egyik-másik lakóházban is, mert ciszternákban is fürödtek, amelyek városokban rendszerint a ház udvarán vagy kertjében voltak elhelyezve. De ilyen házi fürdőről a Szentírás csak kétszer tesz említést: *Dávid* királyról elmondja, hogy palotája tetején sétálva látja meg a fürdőző *Bethsabet*, *Urias* feleségét. *Bethsabe* tehát házában udvarában fürödhetett. Ugyancsak otthon (a kert ciszternájában) fürdik *Zsuzsanna*, amikor a két vén ember meglesi.

(Vége következik)

*Chaluca és Chaluc a Keren Kajameth földjén
(A K. K. L. palesztinai felvételeiből)*

SASS IRÉN: ZSIDÓ FÉRFI

AZ IMIT ÜLÉSÉN FELOLVASTA
A SZERZŐ

Dr. Heinz Cohen, a berlini tudományegyetem nyilvános, rendes tanára úgy rohant fel a lakásába vezető lépcsőkön, mintha dühös farkaskutyák futnának a nyomában. Felrántotta az ajtót, végigugrott a tiszta, hűvös, derűs halon és berobbant az úriszobába. A nyurga, kissé vézna, sápadtarcu, őszülőszőke, negyvenéves férfi a nyugodt, halk, egyensúlyozott lelkű, hangú és gesztusú tudós, úgy táncolt felzaklatott idegei remegésében, mint száraz falevél a szélben.

Felesége a könyvszekrény előtt térdelt és a könyveit rakosgatta. A szokatlan ajtónyitásra meglepetten fordult hátra és ijedten nézett az urára:

— Heinz... az Istenért...! Mi történt?

A férfi még mindig ott állt az ajtó mellett és verejtékes, sápadt homlokát törülgette:

— Mindennek vége, Trudi... mindennek vége... Ott kell hagynom az egyetemet...!

— Ők? — kérdezte egy halk sikolyban az asszony, úgyhogy ez a rövid szó mindent kifejezett, mindazt az aggodalmat, szorongást, idegeskedést, levertséget és tanácsatlanságot, amit hetek óta azok miatt, azoktól való féltükben kiállottak. — Ők?!

A férfi bólintott:

— Igen, a barnaingesek ma végre hozzánk is ellátogattak. Szegény Weizsmant egyszerűen lerúgták a katedréről. A diákok közé esett és azok persze röhögtek. Na ja, hisz nem lesz többé módjában vizsgáztatni, vagy pláne buktatni! Ki az az öreg Weizsmann? Egy piszkos, vén zsidó és kész.

Az asszonyt idegesítette férje hosszadalmas elbeszélése. Érezte, hogy azért beszél, mert nem akarja, hogy kérdezzék. Érezte, hogy *másról* beszél. Türelmetlenül közbevágtott:

— És téged?

A férfi szétcsapta a karjait:

— Természetesen... engem is eltávolítottak.

— Inzultáltak is?

A férfi nem felelt.

— Inzultáltak is? — kérdezte újra az asszony és ebben a kérdésben benne volt a katonatiszt-leány egész furcsa nevelése, gondolkozásmódja és szigorú, zárt, sajátos önérzete. — Inzultáltak is?

A férfi, a tudós, a zsidó gondolat- és betűmoly, aki a szerelem szabálytalan vonzásának végzetes parancsával éppen ebbe az idegenlényű, idegen észjárású, idegen ízlésű és felfogású nőbe szeretett bele, még mindig némán a felesége szemébe fúrta kutató tekintetét. Nem akart hazudni és pláne így, ebben a szituációban, de az asszony szeme oly világosan beszélt! Sarkonfordult és a szoba másik végéből mondotta vissza a nőnek erőszakolt biztonsággal:

— Nem, hová gondolsz! Azt nem! De... ez a legfontosabb neked?... Az állásom... a karrierem... az életünk... minden kockán... legalább is egy időre... és te ezt kérdezed elsőnek...? Nem! Nem vertek meg!

Az asszony sóhajtott. Érezte, hogy az ura megint csak azért beszél, hogy elhallgathasson valamit. Egyszerre keserű lett a szájaíze. Tehát az is megtörtént... Lehetséges?! Hát ezzel az emberrel, aki nagy tudós, kiváló férfi, a legkülönb, mert hiszen, ha nem volna az, nem lehetne az ő férje, ura, bálványa, menedéke és életcélja, hát ezzel ezentúl már így lehet bánni? Kirúgni az egyetemről, lerúgni a katedréről és a diákok röhögnek? Az ő férjén? Az ő bálványán?

Sajátos asszonyi logikával, mely egy kis mécs világá-

nál látja meg a nagy tüzet és gombostű okozta szúrásból következett halálos tördöfés fájdalmára, Gertrud asszony egyszerre észrevette, férje, ura, bálványa egész nyomorúságát. A zsidó nyomorúságot. S mert olyan családból származott, ahol a férfiteljes és férfibecsület egyenlő az erővel és hatalommal és a bátorság egyenlő a hősiességgel, ez a ráeszmélés nem részvétet, hanem lehangoltságot támasztott benne. Mint a legtöbb kiváló férfi felesége, ő is hiúsággal szerette férjét, akinek pozíciójában, eredményeiben, sikereiben saját félbenmaradt, elsatnyult ambícióit élte ki. De most? Ezekután? Ma? És holnap! Mikor az ember kénytelen rájönni, hogy a lángeszű tudós, az elismert és ünnepezt férfi az asszonyi becsvágygal és asszonyi szerelemmel megkoronázott házibálvány csak egy gyöngö, üldözött, ijedt és talán gyáva zsidó, akit le lehet rúgni a katedréről és a tejelelesszájúak röhögnek rajta...?! Gertrudnak egy pillanatra átfutott agyán: királyokat is le lehet rúgni a trónról... De aztán megrándította vállát: mi közöm hozzájuk... azok nem a férjem... de ez az ember... ez az ember...

Ránézett a férjére. Megkínzottan, halálsápadtan, kuszáltan és dúltan állt a helyén. Szereti? Minden bizonnyal. Valami érthetetlen és fatális erő vonzotta feléje. Saját idegenkedését, férje furcsa családja és barátai iránti ellen-szenvét, a maga családjának ellenkezését, mindent legyőzött. Pedig nem volt könnyű. A porosz tábornok leánya és egy keleti-zsidó tanár! Civil és zsidó. De mit törődött mindezzel, mi köze van — úgy érezte akkor — ezer kuszált és össze nem tartozó dolognak Heinz iránt érzett szerelméhez, aki kiváló tudós, a legkülönb ember és akivel oly szép, oly gyönyörű volt az élet mindaddig...

Míg egy napon barnainges hitlerjunges nem kezdtek masirozni lent az utcán és nem énekeltek olyan indulókat, amelyekben sűrűn fordultak elő aféle szavak, mint: „Sau“, „schmutzig“ és... „Jud“... Emlékszik... Ekkor kezdődött el az ismeretlen és névtelen kellemetlenségek egész sora. Például, régi barátok egyik napról a másikra elmaradtak. Egyes meghívások nem akartak megérkezni. Az ura egyik művét visszautasította az előkelő könyvkiadó. Társaságban néha kínos szünetek álltak be a beszélgetésekben, bizonyos témákat kínos igyekezettel elkerültek és aztán később... Maga is vigyázott, hogy az ura előtt ne mondja ki ezt a szót: zsidó. Az asszony családját is kezdtek ritkábban látogatni és amazok egyáltalán nem jöttek...

Egy napon pedig éppen az ablaknál állt, mikor lent a napfényes utcán barnaingesek masiroztak el katonásan. A parancsnokuk feszes uniformisban: Kurt. A volt főhadnagy. Lánykori udvarlója. Heinz kikoszorózott vetélytársa. A barnainges fiúk feszesen léptek és egy pattogó marsot énekeltek, melynek refrénje ez volt: „Juda verrecke!“... Kurt felszalutált és oly gúnyosan mosolygott, mint akkor, mikor az esküvőjén gratulált neki kétértelmű mosollyal: „sok szerencsét, Gertrud, a bálványhoz!“...

A bálvány! Gertrud újra az urára nézett. Oh, szánalmas volt. Egy remegő, halálsápadt, összetört, ügyefogyott és félénk zsidó! Igen, félénk és gyenge. Hát ezentúl ilyen lesz az élet? Egy férfi, aki mellett nincs meg a nyugodt erő biztos tudata? Semmi biztonság, semmi védelem, a maga számára... És később? Később, ha gyereke lesz? Ilyen gyámoltalan, félénk, összetört apának, üldözött, nyomorult védtelen fajtának gyereke... Ennek gyereke, akit ki lehet rúgni az egyetemről és városról-városra lehet kergetni, mint a kóbor kutyát?!...

Gertrud megborzongott. Hetek óta tartó ideges reme-

géseit, nyugtalanságait, oktalan ingerültségeit megértette már. A bálvány összedőlt. A biztonságot, nyugalmat garantáló, szépséget, dicsőséget, védelmet jelentő férfiről kiderült, hogy saját nyomorult sorsának gyenge bábja csupán. Védtelen, megrugdosható, kiverhető, elüldözhető, szánalmas figura: zsidó.

Az asszony kezeibe temette arcát:

— Oh, Heinz... ez szörnyű!

A férje nem értette félre. Annaira ismerte, hogy már szinte együtt gondolkozott az asszonnyal és most érezte, hogy mindennek vége. A nagy földrengés, rombadőlt életének utolsó épenmaradt bástyáját: az asszonyt is magával fogja vinni:

— Trudi... ne félj... ne félj... — suttogta megalázottan és sápadtan — nincs okod félni... Nem lesz mindig így... és... és... én meg tudlak védeni mindenki ellen és magamat is megvédem... Aki hozzám nyulna, aki rám merné emelni a kezét, azt én...

Érces, emelt és fenyegető hangon maradt abba a mondat. Valaki nyersen, lármásan belépett az ajtón. Kurt volt. Barna inge fölött kivörösödött képe szinte rikített:

— Professzor úr — mondta hideg, éles hangon — azért tiszteltem meg látogatásommal, hogy tudomására hozzam: ma délelőtti vizitünk nem volt egyéni akció. Felsőbb utasításra jártam el. Az egyetemi biztos leiratát csak azért nem volt módomban Önnek azonnal átadni, mert professzor úr... egy kissé gyorsan távozott... Ha közben esetleg megütötte volna magát, engedje kifejeznem legmélyebb sajnálkozásomat...

Aztán az asszony felé fordult:

— Bizony, a bálványok olykor ledőlnek, Gertrud.

Kurt éppen menni akart. De a tanár egy hirtelen pillantást vetett felesége elsárgult arcára. A nő szemeiben a szégyen, a megalázottság és a végtelen szenvedés szinte hangosan sikoltott. S ekkor valami különös történt. A csendes, békés, félénk és kissé ügyefogyott tudós kihúzta magát és a párjáért harcoló hímállat kétségbeesett erőfeszítése sápadt arcába kergette vérét. Ez az utolsó pillanat — gondolta és egyszerre éles, rikoltó hangon, hogy szinte maga is elcsodálkozott rajta, felkiáltott:

— Pimasz!

A szó elhangzott. Mint nehéz megpróbáltatás után a tanár megkönnyebbülten fellélegzett. Az íróasztalnak támaszkodott és hideg szórakozottsággal játszott a véletlenül kezébe akadt papírvágókéssel. A kés hűvös pengéje hallatlan biztonságot adott neki. Összehúzott szemekkel most már halkán, nyugodtan és kiszámítottan megismételte:

— Pimasz!

Amaz csak most vette észre, hogy az imént is jól halott. Egy lépést közeledett:

— Mit mondott?!

— Azt mondtam: pimasz! — ismételte konokul a tanár. — Önnek mondtam! — Aztán újra felcsattant: Ki a házamból! Mars! Ki innét!

A délelőtti jelenet megalázása, feleségével vívott végetes párbaja, rombadőlt életének fojtó hullaszaga, mind ott kóválygott engedékeny, békés, szelíd, zsidó agyában, miközben szinte öntudatlanul mutogatott az ajó felé és ismételte a magának is szokatlan, éles és sértő szavakat.

Gertrud sikoltva előrelépett, de már elkésett. A barnainges felemelte kezét... A pofon elcsattant...

A tanár összecsikordította a fogát. Most! Most! — dühösítette önmagát — most már minden mindegy! — és megmarkolta a papírvágókést.

Mindketten észrevették ezt a mozdulatot. A barna-

inges gyors és biztos gesztussal revolvertáskájára tette a kezét, Gertrud pedig a karjába kapaszkodott!

— Heinz! Heinz!

A tanár az asszonyra nézett. Igen, a tábornok dölyfös és saját osztálya becsületkódexe szerint ítélkező leánya, most már csak egy reszkető, ijedt kis nő volt, egy védtelen, sikoltozó, gyámoltalan anya... A tanár a feleségére nézett és a papírvágókés koppanva hullott a földre. Kurt hirtelen sarkonfordult és szó nélkül elhagyta a szobát.

Rövid, nehéz csend állott be. A házaspár hosszan és kutatón vizsgálgatta egymást. Aztán a férfi megragadta az asszonyt a két vállánál fogva, maga felé fordította arcát és száraz, rekedt, majdnem haragos hangon mondta bele a nő képébe:

— Úgy viselkedtem, mint egy rongy. Pofonvágott. Előtted. Láttad. És én nem szúrtam keresztül a papírvágókéssel. Te ezt nem érted. Te meg vagy döbbenve. Te lenézel engem. Zsidó férfi felesége vagy és nem tudod, mi a zsidó férfi. Nem szúrtam keresztül, mert lelőtt volna, mint a kutyát. És én nem akartam, hogy lelőjjön. Azt mondod, gyáva férfi vagyok? Nem! Zsidó férfi vagyok! Nem vetetem rá magam, mikor rádnéztem, mert nem téged láttalak. A gyermeket láttam, aki lesz — és eltűrtem a pofont. Mert a gyermek, aki lesz, az én üldözött fajtám gyermeke lesz, nem a te fajtád gyermeke, aki megkérdezné, hogy: kapott-e megtorlatlan pofont az apja? — az én fajtám gyermeke, érted? az én gyermekem, aki azt fogja kérdezni: hol van az apja? Az apja, aki neki még mindig elég hős és mindig elég erős ahhoz, hogy rúgáson, üldözésen, pofonon, arcuköpiésen át és mindennek árán felnevelje őt és kenyeret keressen neki. A te fajtád férfja ölni és meghalni tud asszonyért, becsületért, az én fajtám férfja nem ölni, de élni akar a gyermekért, becsületből. Most tudod, ki vagyok. Ez vár rád mellettem. És most határozz tetszésed szerint.

Kimerülten, egész testében remegve hagyta ott a nőt és a diványhoz támolygott. Végsőkig hajszolt idegei meglazultak, mint a hegedűhúr. Végigvetette magát a diványon, arcát belefúrta a párnákba. Sírt.

Gertrud megdermedve állott a helyén. Érezte, hogy most látta meg igazán és először a férje valódi arcát. Zsidó arc volt és a párja arca volt. Szeretett és megvetett, bámult és lenézett, idegen és ismerős arc egyszerre. És az út, amely felé ennek az arcnak mostantól kezdve fordulnia kell? Lehet-e ereje asszonynak, végigjárni vele ezt az utat? Lehet-e ereje ehhez egy tábornok lányának?

A férfi a diványon szintén a maga külön gondolatainak fonálát gombolyította. Véres, nehéz, fájdalmas munka volt. És felködlött lehúnyt szemei mögött évezredek zsidó asszonyainak hősi és hűséges sora. Anyák és hugok, nővérek és menyasszonyok máglyák és börtönök, pogromok és üldöztetések során mindig szorosán a férfi oldalán hittel, bátorsággal, kitartással és akarattal. És felködlött előtte anyja távoli halott képe. Ha élne... Oh, vajjon ő mit mondana? Mit mondana a kis ráncosképű, törődött, öreg zsidóasszony, mit mondott volna az imént, neki, Gertrudnak és Kurtnak, a nősténytigris micsoda dühével, a zsidó asszony miféle eszeveszett, vad, elszánt szerelmével állott volna a fia mellett! Ma? Most? Öt perccel előbb!

A férfi felült a diványon. Gertrud egy rebbenő, riadt mozdulatot tett feléje. De az ura, mint egy temetőn végignézett felégett tüzhelye romjain és merev, szinte ijedt gesztussal távoltartotta magától az asszonyt.

Mind a ketten érezték, hogy összeforrasztott életük az első megpróbáltatás tüzeiben úgy olvadt le egymásról, mint hevenyészve és durván összeforrasztott ólomdarabok az olvasztókazánban.

PETERDI ANDOR: MUNKÁCSI BERNÁT

Munkácsi Bernát

Dr. Munkácsi Bernát is, csak úgy, mint Kúnos Ignác dr., az arany-doktorátus kitüntettjei között szerepelt az idén. Ez egymagában véve nem volna alkalom arra, hogy e kiváló férfúval hosszasan foglalkozzunk, ha más, mélyebb jelentőségű érdek is nem jelez nek Munkácsi Bernát pályafutását, aki 1860-ban született Nagyváradon. Mélyen beleírta nevét úgy a zsidó pedagógia, valamint a magyar nyelvtudomány históriájába s csak régen elmulasztott kötelességet vélünk teljesíteni, ha nevét és jeles egyéniségét ezuttal a nyilvánosság előtt glorifikáljuk. Munkácsi Bernát a magyar nyelv szenvedélyes kutatója, a magyarral rokon finn-ugor nyelveket tanulmányozta és európai meg ázsiai Oroszországban három évet töltött, főleg a vogul, votják és osztják nyelv tanulmányozásával s ezalatt ott oly gazdag népköltési anyagot gyűjtött egybe, mely a magyarság ősi multjára és pogány hitéletére is eredményesen rávilágított. Őbenne is megvolt a Kőrösi-Csoma Sándor hontkereső lelkesedéséből és fanatizmusából s ezzel a soha nem lankadó szenvedélyével a legtermékenyebb és legeredményesebb munkása lett a magyar nyelv eredetének kutatásában.

Ő tisztázta legvilágosabban a magyar nyelv összetételét, kimutatván benne az ugor, kaukázusi és őstörök eredetet és jórészt ő volt a megfejtője azoknak a problémáknak, melyek Regulit és Kőrösi-Csomát tanulmányi útjukra indították. Nagy érdemeiket szerzett a vallásoktatás megalapozása körül is mint a zsidó hitoktatás tanfelügyelője.

Ezekkel a sorokkal valóban csak dióhéjban foglaltuk össze Munkácsi Bernát életművét. Könyvekben, tudományos folyóiratokban, az utóbbi néhány évtized évfolyamai őrzik részleteiben azt a szellemi kincset, amivel a magyar kultúrát egy életen át szolgálta.

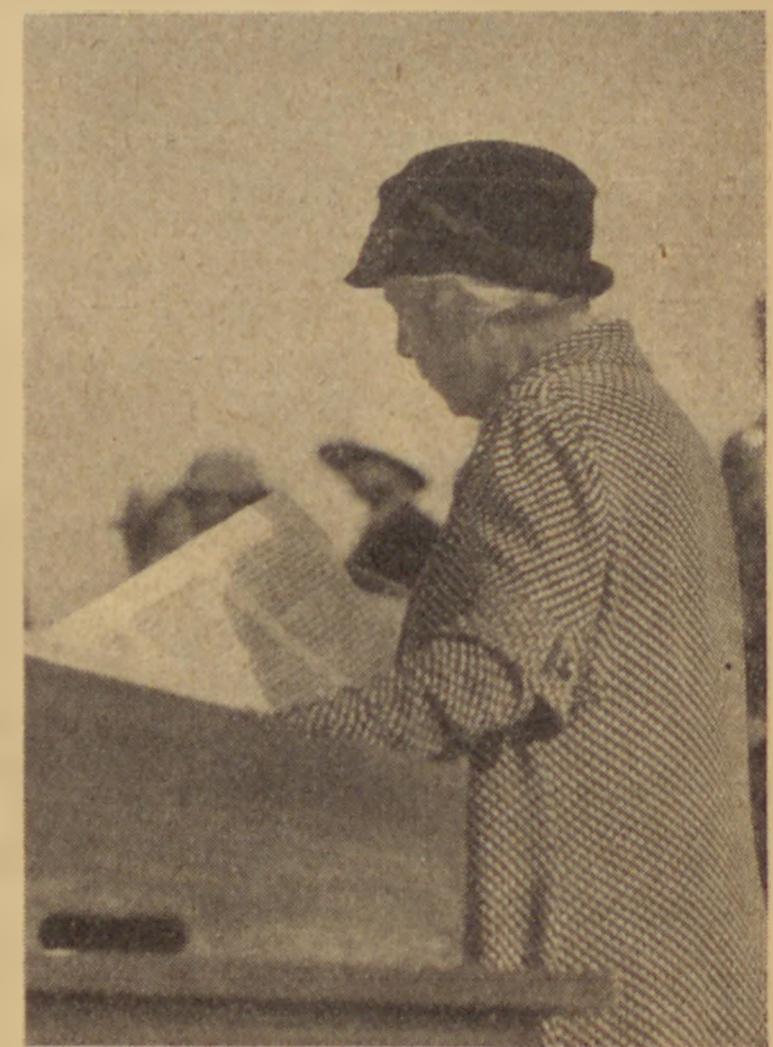
Most pedig elmélkedjünk egy kevéssé ez alkalomból: a felfogás és a szellem mai eltolódásairól, amidőn ezeknek a zsidó professzoroknak multbeli kulturmunkáit föllevenítjük. Hol emlékeznek meg ma hivatalos vagy tudományos körökben a magyar szellemi élet e tegnapi hőseiről? Pedig nem volt sem özönvíz, sem olyan földindulás, amely a nyomukat elmosta, vagy földülta volna. Tegnap még élénk kapcsolatban voltak a magyar tudományos élettel, ma visszavonultan hallgatásra vannak ítélve. Bizonyára

nem kell különösebben hangsúlyoznunk ennek az okát. Az elhallgattatás gettójába szorították a magyar tudományos élet zsidó munkásait. Úgy lehet, ma már nincs rájuk szükség. Nem kellene sem a régi Vámbérik, Goldziherek, Kúnosok, Munkácsik, Balassák, ennél fogva újakra sincs többé szükség itt. Így látjuk sorvadni egy kis nemzet szellemi kincsházát. A szépirodalomban hasonló tendenciák mutatkoznak; eddig csak lappangtak ezek a káros vagy kóros jelenségek, most már nyiltan és hangosan követelik a zsidó tehetségek minden vonalon való visszaszorítását, vagy egy eszményi gettóba való körülhatárolását. Valósággal paragrafusokba foglalják, hogy a zsidó író miről írhat. Ime, a progresszivitás új fiataljai.

Milyen más világ vette körül azt a nemzedéket, amelyhez Munkácsi Bernát is tartozik? Még élénken emlékszünk arra a kerek asztalra a régi Newyork-kávéházban, ahol feketére összeverődtek ezek a zsidó tudós professzorok. Egy kis magyar akadémia volt olyankor az a kis terem a körúti oldalon. Filozófus, nyelvész, író, költő került ott együvé s valamennyi szerelmese tudománynak, művészetnek, pedagógiának.

Jó magam is ott ismerkedtem meg Munkácsi Bernáttal, hallgattam számos fejtegetéseit, érveit és alapos hozzászólásait tudományos viták során. Egy kiváló egyéniség rajzolódott elém s azóta is, pedig annak lehet már vagy harminc esztendeje, sokszor merül fel emlékezetemben arca, alakja, hangja. Azóta a világ kifordult a sarkaiból s eltolódtak az egyetemes emberi értékek. Fajok szerint uniformizálják az agyvelők gondolkodását és a lelkek megnyilatkozásait. Mivé lesznek vajjon a jövő Munkácsi Bernátok? Ki tudja? Talán ez a korlátozási törvény is a zsidó szellemi élet javára billen majd.

Ilyen gondolatok foglalkoztatnak most, amikor szívből köszöntjük arany-doktorátusa alkalmából Munkácsit e tiszta hasábokon s még csak azt kívánjuk, hogy megérje e viharok elvonulását s az emberiség ismételt új és diadalmas korszakát.

*Henriette Szold le-
teszi a jeruzsálemi
egyetem orvosi fa-
kultásának kiépíté-
sére szentelt „Ha-
dassah” klinika alap-
kövét.*

Bejárat a régi Szentély hegyére Jeruzsálemben.

Jobbra: Elisa forrása Jericho mellett.

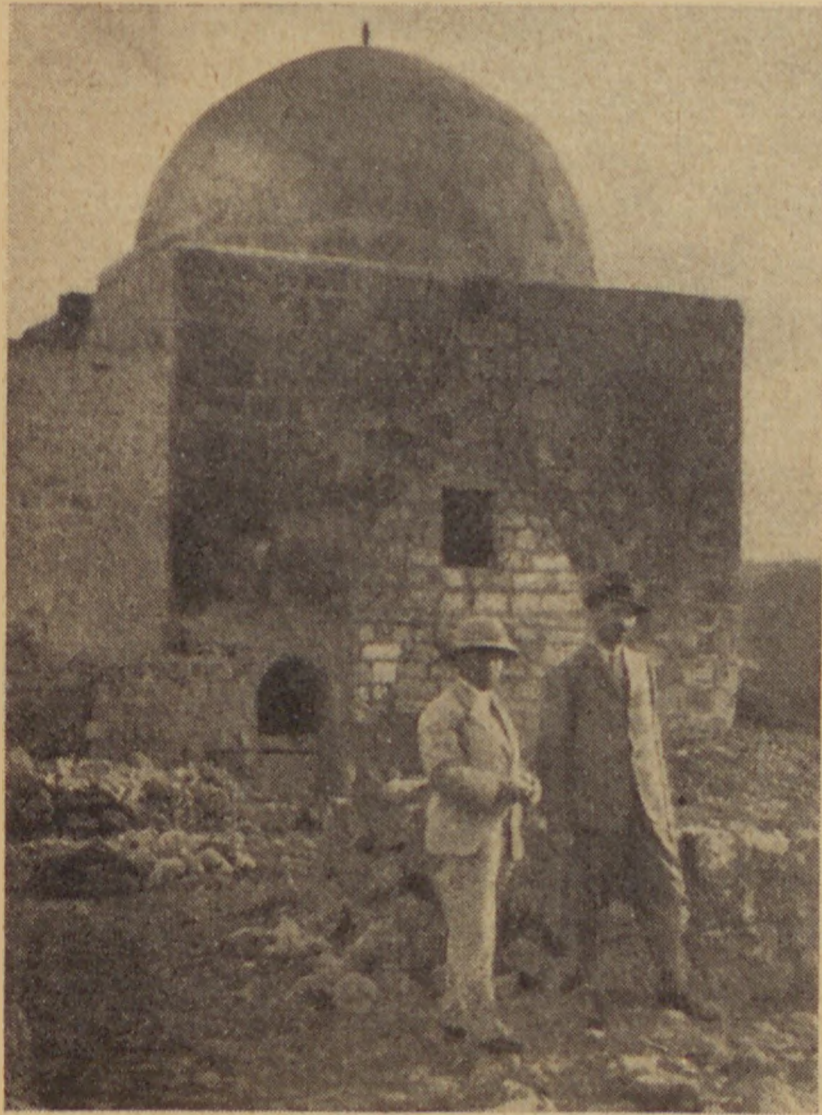
*Balra: József sírja a sichemi uton
(Dr Róth Jenőné felvételei a Mult és Jövő legutóbbi szentföldi társasutazásáról)*

A MULT ÉS JÖVŐ JUBILÁRIS SZENTFÖLDI TÁRSASUTAZÁSA

DR PATAI JÓZSEF VEZETÉSÉVEL — PURIMI KARNEVÁL-ADLOJADA TEL-AVIVBAN — VILÁG-MAKKABIJA SPORT-VERSENYEI — 800. ÉVFORDULÓ-ÜNNEP MAJMONIDESZ SÍRJÁN TIBERIÁSBAN — JELENTKEZÉS JANUÁR 31-IG

Amint előrelátható volt, az érdeklődés a tavaszi szentföldi társasutazás iránt fokozott mértékben nyilatkozik meg. Annál is inkább, minthogy ezúttal a program úgy van összeállítva, hogy beleesik a Purim Tel-Avivban, a híres Karnevál-Adlojada-ünnepségekkel és felvonulásokkal és a Világ-Makkabija sportversenyek ünnepélyes megnyitása. Ezenkívül pedig felöleli a program a Szentföld összes régi és új nevezetességeit, amit most annál kényelmesebben lehet lebonyolítani, minthogy nem zavarják munkaszünetes ünnepnapok és így minden nap teljesen felhasználható. A Pészach ünnepét pedig már mindenki itthon,

családja körében töltheti. A részvételi díj a mai időknek megfelelően igen kedvezményesen van megállapítva. Résztvehetnek a társasutazásban olyanok is, akik a Szentföldön önállóan akarják idejüket tölteni, esetleg tartózkodásukat meghosszabbítani. A jelentkezési határidőt a rendezőség meghosszabbította január 31-ig. Minthogy azonban a hajóstársaság a két-személyes külső kabinokat csak rövid ideig tartja fenn és a jelentkezés sorrendjében adja át, feltétlenül szükséges, hogy a jelentkezés minél előbb megtörténjen. A jelentkezéssel egyidejűleg kell beküldeni a 200 P előleget is.

Ráchel sírja Betlehem mellett

Dagnya pálmái és gyerekei között

Banánliget Jericho mellett

Fuchs Zoltán (Kostolnagala) felvételei a Mult és Jövő legutóbbi szentföldi társasutazásáról

EDUARD RADA (PRÁGA): A GHETTO VÉNUSZA

SZEMELVÉNY AZ ÍRÓ ÚJ REGÉNYÉBŐL

Jakab Sasson, a nagy rabbinak, Löwnek, legkedvesebb tanítványa, este belépett a Beles-utca egyik régi, rút házikójába. Lenn a földszinten bekopogott. Ujra és hangosabban kellett kopognia és csak azután nyitott valaki ajtót. Ez a valaki egy kissé görbehátú férfi volt. Behúzta Jakab Sassont a ház belsejébe és egy sötét helységen keresztül, amely körülbelül a konyha volt, bevezette őt egy rosszul megvilágított kamarába. A kamara szegényesen volt berendezve és benne barátságatlan hideg honolt. Az egyik sarokban magas karszék állott, amelyben egy anyóka ült. Szemét fekete kötés takarta.

A széles asztalon könyvek tornyosodtak és közöttük egy fekete tábla, amely héber betűkkel volt teleírva.

— Alszik-e? — kérdezte Jakab Sasson suttogva az anyókára mutatva.

A görbehátú férfi igenlően bólintott.

— Hol van Gela?

A görbehátú vállával vonogatott. — Nem tudom.

Jakab Sasson homlokát ráncolta. — Nem azért jöttem, reb Ábrahám, de figyelmeztetni akarlak, hogy hugod...

A görbehátú férfi mosolygott. — Nem érdekel engem... El vagyok foglalva saját bajommal...

— De törődnöd kellene hugoddal. Kijár a ghettóból és már háromszor találkozott...

— Tudod, mit mond az asszonyokról reb Ábrahám ben Ezra?

— Tudom. De Gela a te testvéred és az a férfi, akitel találkozik, nem a mi vérünkből való.

— Elfelejtetted talán, mit mond reb Maier ben Baruch? Nem tudod meghatározni a sas röptét, a szél irányát és az asszony szándékait...

— De mégis tudod, hogy ha egy keresztény férfi közeledik egy zsidó nőhöz, annak csak egyetlenegy célja van!

— A Zoharban írva vagyon: Két isteni angyal, Uza és Azael, leszálltak a földre és annyira el voltak ragadtatva a nép lányainak szépségétől, hogy egybe akartak kelni velük... És másutt... nem emlékszem, hogy hol... írva vagyon, hogy Uza, Azael és Azriel, mielőtt a földre léptek, határozott figyelmeztetésben részesültek, hogy ne igyanak bort és hogy ne paráználkodjanak... Angyalok voltak... és mi mindannyian csak emberek vagyunk.

Jakab Sasson válasz helyett nagy lendülettel leült a székre. Megtámasztotta fejét és a gyertya lobogó fényébe tekintett.

A görbehátú férfi nem törődve Jakab Sasson jelenlétével, olvasni kezdett egy vastag könyvben, amelynek első oldala a „Secreta alchymiae“ feliratot viselte.

Hosszú idő elmúltával befejezte az olvasást. — Nos, mi van Jossilevel? — kérdezte Sassontól.

Úgy látszott, hogy Jakab Sasson nem szívesen válaszolt. — Hiszen tudod, — mondotta — hogy már kétízben elhárította a nagy veszedelmet, amely különben a ghettót és az összes zsidókat sújtotta volna. Egyszerre csak megemlékezett híres tanítójáról, rabbi Bezalel Löwről és arca csodálatraméltóan felderült. — Ezért mindannyian kell, hogy hálával adózzunk csakis a mi nagy rabbinknak, akit a mindenható Isten oly csodás módon megvilágított...

A görbehátú férfi belemarkolt sűrű fekete szakállába és mosolygott. — Csodás módon megvilágított...? Csodás módon megvilágított...? Azt hiszed, hogy ez Istennek rendkívüli kitüntetése?

— Igenis, hiszem.

— Hát rabbi Salamon ben Gabirol? Nem teremtett-e

magának asszonyt? És Rabbi bar Nachmani? Avagy Rav Papa, aki saját használatára ördögöt alkotott? Es itt van még rabbi Ausaja! Nem teremtett-e borjút? Azt hiszed, hogy a borjú alkotásához szüksége volt néki az Isten különös kegyére?

Jakab Sasson elkomorodott. — Tudom, hogy nem ismered el az én tanítóm, rabbi Bezalel Löw érdemeit.

— Nem fejezed ki helyesen magadat. Nem helyes, hogy én őt el nem ismerem. Csak nem vagyok elvakítva, mint ti mindannyian... Tudok még gondolkodni...

— Más szavakkal, azt akarod mondani, hogy azt, amit rabbi Bezalel Löw tud, azt te is tudod...

— Nem mondtam ezt ugyan, de ha már kimondtad, így felelek: igenis, megcsinálom azt, amit rabbi Bezalel Löw.

— Meg tudod tehát alkotni a Golemet is?

— Azt hiszem, hogy igen...

Szakállát simogatva és nem tekintve Jakab Sassonra, folytatta: — Áttanulmányoztam Mozes ben Leon írásait, Lurje Izsákot, ismerem a Zóhart, kívülről tudom a Széfer Raziél hamalach című könyvnek egyes fejezeteit, egyetlen betűcske sem kerülte el figyelmemet a Maasze beresith művében és éppen olyan tökéletességgel értem mindazt, ami meg van írva a Kabbala maaszit munkájában. De nemcsak ezeket; átolvastam Paracelsust és amint látod, most Albertus Magnust tanulmányozom... Nos... Belenézett a lobogó gyertyába és így szólt: — Talán nem ismeretlen előted, hogy Mainzban, ahol szülőházam állott, orvosi tudománnyal is foglalkoztam...

Felugrott a székről, gyors léptekkel fel és alá járt a szobában és így folytatta: — Fogsz még rólam hallani... Rudolf császár már tud rólam és minden nap várhatom, hogy meghívást kapok a várba.

Abban a pillanatban kopogtak az ajtón.

Jakab Sasson gyorsan felkelt és egyedül indult, hogy nyisson.

Visszatért a kamarába egy sápadtarcú, sötét ruhába beburkolt leánnyal.

— Merre jártál, Gela? — kérdezte fivére.

A leány megállt az ajtónál és zavartan nézett a földre.

— Miért jössz oly későn?

Felelni akart, de abban a pillanatban megint kopogtak az ajtón. Egyedül kifutott és különös emberrel tért vissza a kamarába. Nagy, bajusztalan férfi volt, feltűnően szúrós szemmel és nagy sasorral. Szokatlan ruha volt rajta, amely leginkább a „baccalaureus“ öltözetéhez hasonlított.

— Beszélni akarok a tudós Ábrahám Chajimmal, akit másképpen Balbierának is hívnak — szólt az idegen.

A görbehátú férfi mélyen meghajolt.

— Én vagyok, előkelő uram.

— Szeretnék veled négy szem közt beszélni.

— Szolgálatodra készen állok, előkelő uram.

Fogta a lobogó gyertyát és kinyitotta az alacsony ajtót... — Kérem, hatalmas uram.

A szoba és benne a karosszékben ülő anyóka, Jakab Sasson és a leány teljes sötétségben maradtak. Csak a folyvást alvó anyóka fején levő fehér főkötő fehérlett.

Jakab Sasson megszólalt: — Gela, miért jársz találkára keresztény férfival?

— Nem járok.

— Ne tagadd. Tudom. Ma már harmadszor.

A leány nem felelt.

Sasson tenyerével melegítette a leány hideg kezét. — Gela, miért kínszol? Hogyan hallgathatom kiváló tanítóm

magyarázatait, ha szívem oly nagyon szenved? Miért, Gela, miért? Nem elegendő-e, hogy szeretlek és feleségül akarlak venni?

A leány zokogni kezdett.

— Ne sírj, Gela!

A leány nagyot sóhajtott. — Oly szegények vagyunk... Ide jöttünk, mert bátyám azt hitte, hogy itten Prágában, ahol Rudolf császárnak nagy kedvtelése van a kabalistikus tanokban, valamilyen vagyonhoz jutunk. Hiszen tudod, hogy bátyám kiváló baal sem... Nyolc hónapja vagyunk már itt, de éppen oly nyomorultan megy sorunk, mint Mainzban... Anyánk már a másik szemére is vak... Még szerencse, hogy itt van a nemeslelkű reb Mordecháj Meisl.

— Jól van, Gela. De milyen összefüggés van a mondottak és a találkák között?

Sokáig nem felelt, de rövid idő múlva sűgva mondtotta: — Nem fogom tagadni... Tényleg, ma harmadszor találkoztam vele. Ő udvarnok.

— Igen fiatal ahhoz, hogy már udvarnok legyen.

A leány megrezzent. — Te láttad őt? Követted nyomainkat?

— Nem követtelek benneteket, de mindent tudok. Sőt azt is tudom, hogyan néz ki... Vöröshajú

A leány nem felelt. Azután hosszú hallgatás után így szólt: — Szeretnék neked valamit mondani. Valamit veled bizalmasan közölni...

— Beszélj, Gela!

— A bátyám azt kívánja, hogy járjak vele találkákra, mert úgy véli, hogy az udvarnok közvetítésével könnyebben bejut a várba... A császárhoz... Nem tudom bátyám kívánságát megtagadni. Tudom, azáltal mi is nyerhetnénk...

Elhallgatott és úgy látszott, hogy valamit forgat elméjében.

— Ez minden, Gela?

— Még nem, — suttogta. — A legfontosabbat még nem mondtam meg neked. Tudod, ki az az udvarnok?

— Egyelőre még nem tudom.

— Ő — ő... don Caesar, a császár törvénytelen fia...

A sötét kamarára súlyos hallgatás borult. Csak a három mellkas lélegzetvételt és a szomszédos helyiségből behatoló suttogásfélét lehetett hallani.

Most az utcán lárma keletkezett...

Kinyitották az ablakot s az utcán néhány megrettenve gesztikuláló embert pillantottak meg...

Kifutottak a kamarából az utcára, ahol botokkal felfegyverkezett zsidók rohantak, akiknek nyomában félig levetkőzött zsidó gyermekek száguldtak isszonyú lárma és kurjantás között.

— Mi történt? — kérdezte Jakab Sasson az egyik sikoltozó, őszhajú asszonytól, aki egyre azt kiabálta: — Öljétek meg, üssétek agyon őket...!

Valaki futás közben elgáncsolta az asszonyt.

És Jakab Sasson meg Gela látták, hogy az utcán valami rémítő, ijesztő tárgy csoszog.

A Golem.

Felöltöztették a templomszolgák ruhájába és szörnyűséges, szögletes fejére háromszögű kalapot helyeztek.

Olyan volt, mint egy kísérteties agyrém. Háromszögletű kalapja alól potrohos ábrázata és pozsgás orcái leírhatatlan groteszk módon tűntek elő, kicsiny szemei mezevek, ajkai erősen duzzadtak...

Imbolygó alakja körül üres tér maradt, mert a kiálló zsidók közül még a legbátrabbik sem mert keze érintési határáig közeledni.

Egyenesen lépdegélt és hatalmas oszlopszerű lábai nehezen estek be a burkolatlan út sarába, amely a lépések alatt minden irányba darabokban esett alá.

A Golem jobb kezében hatalmas dorongot szorított, amelyet széles vállához támasztott, bal kezében három erős kötél futott össze, amelynek végében három férfi teste vergődött. A három összekötözött férfi körül csoportosultak a kiabáló zsidók, botjaikkal és összeszorított ökleikkel hadonászva fejeik felett, köpködve és sárral meg kövekkel dobálva meg őket.

Jakab Sasson hamar megtudta, mi történt. Három komisz suhanc azon ürügy alatt, hogy beteg gyermeket visznek a hírneves zsidó orvoshoz, Meierhez — akihez egész Prága zarándokolt, mert állítólag 177 betegséget tudott gyógyítani — behatolt a keskeny ablakon keresztül a bezárt „Altneu“ synagógába. És rémítő dolgokat vittek itt végbe. Elhajították a földre egy hatalmas sebbel a nyakán megcsontkított gyermek holttestét és az „almemoron“, ahol szombatn a Szentírást olvassák fel, az asztalon elhelyeztek egy vörös folyadékkal félig megtöltött üvegkorsót. Ez a folyadék az elmetszett gyermek vére volt...

A Golem, aki csöndesen állott az „Altneu“ synagoga árnyékában, amint a templom belsejében észrevette a gyertya fényét, kiszakította szörnyű erejével sarkaiból a vasajtót és összefogdosta a tetteseket. Az egyik már az ablakban volt. De amidőn megjelent a synagógában a Golem, végtagjai a rémülettől megdermedtek, kezei még egy ideig megfogódtak az ablak erkélyében, de azután elernyedtek és a férfi lezuhant a synagoga kövezetére, mint egy darab élettelen anyag. A másik két férfi megrettent szemekkel és reszkető testtel behúzódott a synagoga szögleteibe.

Most a Golem rabbi Bezalel Löwhöz vezette őket...

Jakab Sasson szemeit az égre irányította és sűgva így szólt: „Dicsértessék az Úr, dicsértessék háromszor az ő neve és dicsértessék rabbi Bezalel Löw neve, akit az Úr megajándékozott a bölcsesség nagy adományával, mint senki más az élő emberek közül...“

Igen izgatott volt és amikor visszatért Gelával a sötét szobába, már nem folytatták az abbahagyott beszélgetést.

Hallgatagon ültek egymás mellett, mélyen elmerülve gondolataikba.

A szomszédos heiyiségben még mindig hallható volt a tompa beszélgetés. Ez azt jelentette, hogy az idegen még nem távozott.

De csakhamar kopogtak az ablakon. Gela fűrgén felugrott és sietett nyitni. Sötét alak kíséretében tért vissza.

— Alszik-e anyád?

— Alszik, reb Smul...

— Hozok neki valamit a vacsorából, Gela... Ma egyedül kellett jönnöm... Libse fél a házból kimenni... a Golem miatt!...

Reb Smul szabómester volt, a szomszéd házban lakott. Jó ember. Nem volt megáldva földi javakkal, csak számos gyermekkel. Hat fia volt, akiket példásan nevelt. És ámbár konyhája és háztartása szerény és egyszerű volt, ámbár nyolc szájról kellett gondoskodnia, nem mult el nap nélkül, hogy a baal sem beteg anyjának nem hoztak volna valami harapni valót. Vallásos kötelességnek tekintették azt.

Amint eltávozott, Jakab Sasson kísérte el. Sasson elbűsűzött Gelától egy kézszorítással és az ajtóban azt sűgta neki: „Ne feledd el, mivel tartozol nemzetségednek...“

Azután hosszú idő múlva kilépett a szomszédos szobából az idegen, akit a tudós baal sem Ábrahám Chajim. másik néven Balbiera, kísért ki gyertyával kezében egészen az utcára. És amint Balbiera visszatért a szobába, kitérta kezeit és örömtől tüzelő szemekkel bejelentette: „Anyám... Gela! Híres és gazdag leszek! A szerencse rám mosolygott!...“

A cseh eredetiből fordította:

VERŐ IGNÁC Dr., Nagytapolcsány.

DR. PATAI JÓZSEF: A JÓZSEFEKRŐL ÉS AZ ÁLMODOZÓKRÓL

DR. SCHÖNFELD JÓZSEFNEK

Az én feladatomban, hogy Téged, drága, jó druszámat a Józsefek nevében köszöntselek. Az írók és újságírók nevében, akik eljöttek, hogy szívük üdvözlését hozzák ünnepi áldozatul.

Különös, érdekes ez a József-fajta, amelyről éppen az e heti Szidra emlékezik meg. A Józsefek az álmok mesterei, kik Jákob ősatyjuktól örökölték az ábrándozást, az álmodozást. A kemény kövön, hideg éjszakában is álmot látott, égbenyuló létrát, amelyen angyalok járnak föl és alá. És őseink úgy tudták, hogy ezek az angyalok az egymással harcot vívó népek „égi fejedelmei“ voltak. És angyalokkal küzdött maga Jákob is, amíg győzedelmeskedett és *Izrael* lett. Sokszor bizony nemesak ördögökkel kell megvívnia az eszme-embernek, hanem angyalokkal is. Lát-szólag jó lelkekkel, akik meg nem értik, vagy megtagadják az áldásosztó szavát. És mikor a dótani pusztában jár József és szól, kiált: „*Testvéreimet keresem*“, bizony a testvérek idegenül néznek rá: „*Ime az álmok embere jön*“. És miről álmodott József? Napról, holdról, csillagokról az égen és kékéről, amelyek az ősök földjén feléje hajolnak az ő kékje felé. Egy kis elismerésről, odahajló szeretetről, jóságról. A reális Fáraók, mint ugyanabban a Szidrában olvassuk, álmodtak szép, kövér, meg sovány tehenekről, vagy ha kalászkokról, olyanokról, mik más kalászokat elnyelnek, kizsákmányolnak. Az udvari pohárnok, József hörtöntársa is álmodik, de miről? Királyi kegyről, hogy ő fogja a serleget rátenni a hatalmas Fáraó kezére, közel jut az udvarhoz és tanácsosaihoz, címet, rangot, kitüntetést kap. József pedig a szabadságban is arról álmodik, hogy hall valamit a föld dalaiból, „*mizimrát haarec*“, az ősök országának énekeiből. A Józsefek fejtik meg mások álmait is hörtönökben és trónokon. A Józsefek az egész világ boldogságáról álmodoznak, de nem aratnak hálát sehol. Ha megemlékeznek róluk, úgy tesznek, mint a Bibliában olvassuk: a főpohárnok, aki József álmofejtésének köszönhetette szabadulását, nem gondolt többé a rabságban selymőző Józsefekre, *megfeledkezett róla*. És amikor kényszerűen meg kellett emlékezni róla, fitymálva mondotta: „*Ime, ott volt velünk egy zsidó fiú, szolga, „naar, ivri, eved*“. Igazán és őszintén csak ritkán jut osztályrészül a Józsefeknek az elismerés, hogy valaki szólna, amint olvassuk: *Hanimca kazé... Van-e férfiú, mint ez, kiben Isten szelleme lakozik?...* És ezek a Józsefek magukra vállalják a legnehezebb feladatokat. A hét sovány esztendő éhségében és szomjúságában táplálni szellemi táplálékkal a népet, felvilágosítani, lelkesíteni és kitartásra buzdítani. És a Józsefek léptenyomon beleütköznek a tudatlanságba. Így olvassuk a Bibliában: „*Ve-József hu hamasbir lechol am haarec*.“ „*És József táplálója lett az összes amhaareceknek*“... A Józsefeknek kell megmagyarázni az „amhaarecek“ előtt, hogy a cionizmus nem jelenti azt, hogy az egész zsidóságnak ki kell vándorolni Palesztinába, de segíteni testvéreit a honépítésben mindenkinek kötelessége. A Józsefeknek kell megmondani, hogy itt ezen a helyen, ahol Herzl született, rég Herzl-teremnek, Herzl-táblának kellene lennie... A Józsefek azok, akik testvéreik abrakzsákjába teszik saját ezüstjüket és varázstrejtő serlegüket. Folyton megindítja lelküket testvéreik sorsa. Elérzékenyednek minden szenvedésen. Így olvassuk: „*És József nem tudta magát visszatarítani és sírt*“... Sírva mennek a Józsefek a világ útjain, nem tudják palástolni megatottságukat és együttérzésüket, ahol szenvedést látnak. És sokan kérdezik tőlük: Mit törődtek ti az egyetemes zsidósággal? Német-honból, vagy

máshonnan kiüldözött testvéreitekkel, ha nekünk itt jó az osztályrészünk? És ha a Józsefek magas polcra jutnak, akkor is a magvetés munkáját veszik vállukra. „*Hé lachem zera*“. „*Itt van részetekre a mag*“. Vessétek el földjeitekbe és megnyílnak előttetek az egek is. És miről álmodoznak a Józsefek túl vetésen, aratáson, ha elérkezik utolsó órájuk? Így olvassuk a Biblia lapján József utolsó nagy álmát Egyiptomban: „*Gondolva gondol majd rátok a mi Istenünk és akkor vigyétek magatokkal az én csontjaimat atyáim országába*“...

Ezek az álmodozó Józsefek, testvéreim.

Schönfeld József barátom, én láttalak téged álmodozni a palesztinai mezőkön, láttalak sírni a nyugati falnál és ujjongani az álmokat megvalósító büszke, új zsidó generációval. És ha nem is teljesedett be minden vágyódásod, kívánom, hogy teljesüljön ez egy nagy álmod: lásd boldog családdal együtt népünk virágzását és fejlődését őseink föltámadó földjén.

KISS ARNOLD: SALAMON KIRÁLY VÉN KANCELLÁRJA (A Kelet legendáiból)

*Fáradtan lihegett egy hajnalon, egyszer
Vén kancellárja Salamon királynak
A palotába: jelentéstételre.
S amint a lépcsőn fölmege a terembe,
Találkozott a halál angyalával.
Sötét szemével ránézett az aggra
Csodálkozón és titkos hallgatással.
S az öreg ember végzetét megtudta,
És borzongva és ijedt remegéssel
Letérdepelt a király trónusára:
„Uram! Király! leggyorsabb paripádat
Add nékem, hogy én rögtön meneküljek,
Mert palotádban jár a halál angyal,
Én érzem, hogy értem jött el mostan.“
És Salamon legszállóbb paripáját
Od'adta néki: „Fuss! menekülj tüstént“
Megsarkantyuzta lovát a vén ember,
S reggeltől estig nyargalt a pusztában,
Hegyeken át és messze völgyalapályon.
És alkonyat lett és lova leroskadt
Egy kopár szikla elhagyott tövében.
S a szikla ormán ült a halál-angyal.
A kancellár most haldokolva szólott;
Utolsó sóhaj lebbent ajakáról:
„Mért néztél rám oly csodálkozva, hosszan,
Ma reggel ott a palota termében?“
És amaz szólt: „Mert az volt a parancsom,
Hogy várjak rád ma napszállat-időben
E szikla ormán, itt e messze tájon.
Én láttalak a palota termében,
Láttam a fáradt, nehéz vánszorgásod,
Remegő tested, rozzant, öreg tested
És csodálkoztam s az járt az eszemben,
Hogy lehet az majd: ez az öreg ember
Oly hosszú utat hogyan fog megtenni,
Hogy ma estére ide tudjon jutni?!
Hisz erős ifjú, ily rövid időben,
Az is bizony, ily messze alig ér el!
Én azért néztem reád olyan kérdőn ...*

Rózsa Vera operaénekesnő, aki a *Mult és Jövő* jan. 20. jubiláris kulturestjén chaszidikus énekeket ad elő

Dr. Schönfeld József, a *Zsidó Szemle* főszerkesztője

Barta Klári zongoraművésznő, aki keleti kompozícióját mutatja be a *Mult és Jövő* jan. 20-i jubiláris kulturestjén

DR SCHÖNFELD JÓZSEF JUBILEUMARA

Amikor első cikkei megjelentek, a hozzáértők megéreztek, hogy beérkezett az első vérbeli cionista ujságíró. Hogy a cionista orgánumnak ő lesz majdan a szellemi vezére, egy ki nem mondott benső érzése volt mindenkinek, akinek számára a cionizmus több volt, mint pusztán ideológia, vagy költői merengés.

És így is lett. Ez predestináció volt.

Cionista ujságíró nem lehet mindenki, akinek nincs eyebe, mint istenadta vénája. Ehhez sokkal több kell; ehhez nagy tudás kell. Ma már a cionizmus valóban szak-tudomány. Nem egyszer hallottam tanulékony, törekvő cionistáktól, hogy mily sokat kellett tanulniok, amíg eljutottak odáig, hogy az ismereteknek ebben a rengetegében sikerült kicövekelniök azt, amit nem tudnak. De a cionista lapszerkesztőnek ezen túlmenőleg minden ideg-szálával át kell élnie azt a lélekzetállító folyamatot, amit minden túlzás nélkül a modern történelem legérdekfeszítőbb, legtanulságosabb folyamatának nevezhetünk. Ország-alapítás vér nélkül egyedül a modern technika, tudomány és a legmodernebb diplomácia eszközeivel — apoteozisa a konstruktivitásnak.

Dr. Schönfeld József ennek a történelemnek a magyar lantosa. A magyar zsidó közvélemény az ő cikkeiből, az ő lapjából nyer tájékozódást ezekről a dúsan nyüzsgő eseményekről, amelyek sokkal jobban tartoznak reá, semmint

gondolja. És az ő tollán keresztül tárul fel a magyar zsidó közvélemény előtt ezeknek a történéseknek a lelke. Őbenne a meggyőződésnek a sziklakeményisége lakozik, ezt világosan ki lehet érezni minden szavából, amit leír. Ezért van cikkeinek oly igen meggyőző hatása. Jóhiszemű ember aligha tudja magát kivonni írásainak meggyőző hatása alól. Amikor pedig dissonáns hang megzavarja a zsidó lelkek álmódosását, az ő tanítói nádpálcaja menten kopog, röviden, élesen és elnémítja az ünneprontókat.

Félnek tőle, mert tudják, hogy igaza van. Bízhatnak benne, mert tudják, hogy inkább él tisztességes szegénységben, mint gyanus forrásokból táplálkozó hőségben. Tisztelik, mert tőle mindenki tanulhat. Szeretik, mert inponálóan őszinte, hájosan szellemes és mindenkire jó szívvvel van, aki nem bántja a cionizmust.

El kell jönni az időnek, amikor pleonasmus lesz, ha zsidóságról és cionizmusról külön-külön fognak beszélni, mert Cion szeretete olyan része lesz a zsidó mivoltának, mint virágnak a porzó, mint a gyümölcsnek a mag és az imának az ámen.

A láng már fellobbant, a fáklya dr. Schönfeld József kezében van, tőle várjuk, hogy ezt a lángot szítsa. Ez az ő elhivatottsága.

ifj. dr. Miklós Gyula,

a Magyar Cionista Szövetség elnöke.

A MULT ÉS JÖVŐ NAGY JUBILÁRIS KULTURESTJE

A ZENEAKADÉMIA NAGYTERMÉBEN 1935. JANUÁR 20-ÁN ESTE FÉL KILENC ÓRAKOR

Impozáns arányokban nyilatkozik meg az érdeklődés a *Mult és Jövő* jubiláris kultürestje iránt, amely nagyszabású programjával valóban művészi eseménnyé emelkedik. Az est bevezető száma: *Dr. Balthazár Dezső püspök: Üdvözlés kívülről.* Gál Gyula, a Nemzeti Színház örökös tagja, *Fehér Artur, Hollán Lili, Tordai Judit* a bibliai héber költők és *Patai József* verseiből mutatnak be szemelvényeket és jeleneteket. *Beregi Oszkár* „Az ember tragédiájá”-nak *Fáraó-jelenetét* fogja előadni. *Gellert Lajos* és *Ürmössy Anikó* Stefan Zweig „Jeremiás”-ának legszebb jeleneteit fogják megeleveníteni. *Sándor Erzsi* kamaraénekesnő, az Operaház örökös tiszteletbeli tagja, *Kálmán Oszkár, Somló József,* a Magy. kir. Operaház művészei és

dr. *Markó József* operaénekes oratórium- és operaáriákat, továbbá *Kelen Hugónak* *Patai József* verseire írt kompozícióit fogják bemutatni, részben kéziratból. *Fenyves Loránd* hegedűművész, a Hubay-díj nyertese, *Rózsa Vera* operaénekesnő *Farnady Edith* zongoraművésznővel új héber és jiddis kompozíciókat mutatnak be együtt. *Barta Klári* zongoraművésznő saját keleti kompozícióját mutatja be. A 11 éves *Kleinberger Árp* szentföldi gyermekdalokat ad elő. A jubileumi zsoltárt *Abrahamsohn* főkantor énekli. Kísérnek: *Keleonné Hirschl Rózsi,* *Kenéz Lili* zongoraművésznő, *Ákom Lajos* orgonaművész, *Gottschall karnagy* és kórusa. *A Mult és Jövő* előfizetői 2 darab 25%-os kedvezményes jegyet kapnak a mellékelt utalvány ellenében.

ÚJ KÖNYVEK

HATVANY BERTALAN: ÁZSIA LELKE

(Franklin-társulat kiadása, 448 oldal, 246 kép.)

Tartalmilag és külsőleg egyaránt hatalmas művel ajándékozta meg Hatvany Bertalan a magyar olvasóközönseget. A *Mult és Jövő* olvasói ismerik őt, mint a zsidó problémák mélylelkű fejtegetőjét és mint finomszavú poétát. Ezzel az első nagy könyvével mint az ázsiai lélek elmélyedő kutatója lép elénk. „Ezt a könyvet laikus írta laikusoknak... — így kezdi szerényen bevezetését, — Célja egyszerűen az, hogy közelebb hozza a magyar közönséghez Ázsia lelkét.“ Ha ő maga ilyen nagyszabású munka megírása közben nem is maradhatott laikus, mégis meg tudott maradni laikusok számára érthető és érezhető keretek között. Meleg szívvel és szeretettel merült el Ázsia kultúrájában, művészetében, vallásaiban, egyszóval: lelkében.

Hatvany „Akiba, budai pap, a zsidók fejedelme ötszázéves emlékének“ szenteli munkáját. De nem csak ezzel adja tanujelét a zsidó nép és nagyjai iránt érzett szeretetének, hanem mindenütt, az egész mű során, ahol csak szóba kerül a zsidóság. Kibontakozik előttünk Ábrahám alakja, „aki előtt először derengett fel az az igazság, hogy a nap és hold és a csillagok valamely közös egységes törvény útját járják“ és Mózesé, aki „kapta a nagy Revalációt, az emberi ész által felfogható legnagyobb tökéletességben“. Egészen új felfogásban mutatja meg a zsidó történelem sok nagy alakját. Így kapcsolatot teremt Ezra és Nehemia működése és a több mint négyszáz évvel későbbi kereszténység kialakulása között, szeretettel kíséri útján R. Jochanan ben Zakkajt, aki „azon dolgozik, hogy a mitoszmentes Egyistenhitet egy halhatatlan örök embercsoport hitében óvja meg az utókor számára“. Külön fejezetben, „A hollygó zsidó hazatér“ címmel tárgyalja a szerző a zsidóság újabbkori mozgalmait, így elsősorban a cionizmust és Palesztina ujjászületését. „Hihetetlen, hogy a föld ereje mire képes. A szentföldi kolonisták második nemzedéke már nem ismeri a süppedt mellű, gerinctelen gheftó-zsidót. Kérgeskezű, büszke parasztok népe támad az ősi rögön.“ Az asszimilációs törekvések kinövéseivel szemben hangoztatja, hogy „A zsidók feladata, megtalálni az önmagukhoz és a zsidó lélekhez visszavezető utat, s az anyanépek által nyújtott emberi jogokat a maguk szellemi értékeivel meghálálni... Híd kellene hogy legyen a zsidóság az ázsiai hagyomány s az európai civilizáció között — a cionizmus igyekszik is ezt a szerepet betölteni —, nem pedig híd Európa multja és jövője között“.

Hatvany Bertalan nagy szolgálatot tett a zsidóságnak azzal, hogy szeretetteljes, de mégis mindvégig objektív megvilágításban végre tiszta képet nyújt a zsidóság multjáról és jelenéről, az elfogulatlan nemzsidó közönségnek is.

Az értékes és lebilincselő lélektani és kultúrhistoriai fejtegetéseket 246 illusztráció teszi szemléltetővé, mely az ázsiai művészet legcsodálatosabb alkotásait mutatja be. Az indiai, kínai, japán művészet remekei mellett frappánsan hatnak a dura-europosi zsinagóga freskói, melyekből Hatvany Bertalan a bibliai képírás fejlődésének új útját állapítja meg. Érdekesebben hat Buddha, Konfucse és Ázsia lelkének többi kiépítője között Herzl „asszír fejedelmé“ feje.

Hatvany Bertalannak „első könyve“ ez. És azt hisszük, kevés szerzőnek adatik meg, hogy „első kiállása“ ilyen impozáns keretek között történjen.

„TNUVA“.

AVIGDOR HAMEIRI ÚJ REGÉNYE

A zsidó honfoglalás regényét írta meg Avigdor Hameiri. És amint rövid, tömör bevezetésében előrebocsátja: a szerző tudatában van a felelősségének e regényével szemben, amely meg akarja rögzíteni a tömeges chaluc-bevándorlás korszakát a politikai megváltás mámorával, amely új eszmévé magasztosult: megváltani az embert saját magának gálatából.

Nehéz feladat epikus alkotást adni egy közönségnek a kezébe, amelynek olvasói legtöbbször maguk képviselik annak típusait, egyrésztük pedig a mult típusait. De ha valaki azzal vádolná a szerzőt, hogy túlságosan idealizált, — annak mondassék meg: „Nagyon sajnálom, hogy az én szememben szebbnek látszol, mint amilyen ma vagy. De az én tükrömbe a te tegnapi képed rögzítődött meg.“

Ez a rövid pár mondat kellőképpen előkészíti az olvasót arra, hogy ebben a regényben nem a ma hajszolt és hajszoló alakjai kerülnek a költő felvevő-kamrájába, hanem a tegnapnak, a heroikus tegnapnak nagyvonalú hősei, akiket csak a szent ideál megvalósításának vágya vitt ki a Szentföldre. Ilyen a regény hősnője maga, „Tnuva“ (neve héberül Termékenységet jelent), aki szimbólumává válik egy egész honfoglaló csapatnak és tiszteletükben róla nevezik el a *kvucát* is, ezt a kollektív farmot, amelyet mindnyájan készek utolsó csepp vérével megvédelmezni. De a kvucáért magát feláldozó Jozsef, akinek holttestét megdöbentő, néma gyászórával lejtik körül, végrendeletben hagyta, hogy „békés úton se szabad a helyet elhagyni. A legnagyobb ellenségünk pedig a pénz.“ És itt bontakozik ki a regény alapeszméje. A pénz el akarja csábítani a kvucától a földet, de a kis csapat hűségesen kitart mellette. A föld oldja meg a világ összes problémáit. „Föld nélkül nincs lendület, repülés sem, aminthogy a fa nem virágozhat az ég felé, ha nincsenek gyökerei a földben.“ „A kommentárok kommentárja a Szentíráshoz a Föld.“ A hollandiai Johan nem érti a kvuca ragaszkodását éppen ehhez a földdarabhoz. „Melyik paraszt nem adja el a földjét, ha megfelelő árat kínálnak érte?“ — kérdi. De a zsidó Dan kifakad lelkének minden extázisával: „Mit tudod te Johan, mi az a föld? Te paraszt vagy, parasztok ivadéka nemzedékek óta, mit tudod te, mi a föld nekünk? Egy népnek, mely a hold előtt táncol és nem ízlelte a föld ízét már kétezer esztendő óta!“ Melyik férfi adja el vagy cseréli fel szerelmesét?... A kvuca következetesen visszautasítja Purjon mérnök ajánlatát, akinek éppen erre a földdarabra van szüksége nagy művének megvalósításához. Végül azonban Tnuva és Purjon között gyengéd szerelem-szálak fűződnek és most súlyos harc támad az elv és a szív joga között. Mégis csak győz a szerelem. Tnuva már-már árulónak érzi magát, hogy ő is föld, megtermékenyülő föld akar lenni. De ekkor kiderül, hogy Purjon lemondott nagyfantáziájú tervéről éppen Tnuva kedvéért és így minden ideál érintetlen maradhat.

Hameiri regényének ez a rövid vázlata azonban alig adhat fogalmat a mű bonyodalmas, érdekes meséjéről, az egész honfoglalás korszakát, történetét, levegőjét felölelő, típusait, törekvéseit szemléltető nagyszabású körképéről, amely a háború befejezésével és a Balfour-deklarációval veszi kezdetét és chaluc-heroizmuson, viszontagságokon át elvezet az ígért földjének feltámadásához. Hameiri regénye, amely a telavivi „Micpe“ kiadásában jelent meg, nagy sikert aratott Palesztinában és „Tnuva“ kétségtelenül eljut majd diadalútján a diaszporába is.

Amint értesülünk, a „Tnuva“ rövidesen magyar nyelven is meg fog jelenni.

DUBNOW: A ZSIDÓK TÖRTÉNETE AZ ÓKORTÓL NAPJAINKIG. *Tabor kiadása.* Érdemes feladatot teljesített a „Tabor“ zsidó irodalombarátok köre Dubnow zsidó történetének magyar nyelven való kiadásával. Dubnow a zsidó történetírás legnagyobb élő mestere. Művei megjelentek az összes európai nyelveken. Magyarul most kapjuk az első ízelítőt ebből a nagy alkotásból. A tíz hatalmas kötetnek, mint egy esszenciáját foglalja össze a legszélesebb körű olvasóközönség számára. Igen célszerű beosztással adja mintegy 50 rövid fejezetben a zsidóság összesűrített történetét. A fordítást az eredeti jidishből dr. Szabolcsi Bence végezte nagy gonddal és szeretettel. A függelék a magyarországi zsidók történetét adja. A mű részletesebb ismertetésére még visszatérünk.

„NEMZEDÉKEK NEMZEDÉKE.“ Héberül „Dór dórim“ a címe Glasner Akiba kolozsvári főrabbi új, hatalmas művének, amely a Talmud nagy halachikus kérdéseivel foglalkozik és így elsősorban tudósoknak van szánva. De laikusok is élvezettel olvashatják a kimerítő bevezetést, mely sok mély filozófiai gondolatot hoz felszínre és igen meghatározó részeket tartalmaz. A műről számos nagytekintélyű rabbi, köztük Frankl Adolf, nagy elismeréssel nyilatkoznak.

ALFRED TOLNAI: POLTURAK DER HELD. Tolnai Alfréd finomhangulatú írásait rég ismerik a *Mult és Jövő* olvasói. Most német nyelven gyűjtötte kötetbe elbeszéléseit, amelyek magyar közlésükben is olyan szép sikert arattak. „Az utolsó üveg befőtt“ meghatározó története nálunk is feltűnést keltett. És most díszes és elcsiszolt lett Tolnai Alfréd novelláskötetének. Valóban értékes könyv, amely minél szélesebb olvasóközönséget érdemel. Kiadta M. Kalisch, Nové Zámky. Moses I. Müller meleg előszót írt a kötethez.

„IMRÉ SEFER“ címen adta ki Fischer I. újpesti tanár apjának, Jisachar Fischernek héber verseit. A költő egyike volt azoknak, akik küzdöttek a héber nyelv életjogáért, amikor oly sokan már halottnak mondták a Biblia nyelvét. 1846-ban született Zádorfalun, R. Juda Aszód tanítványa volt, Putnokon, Berzevicén, Eperjesen és végül Miskolcon élt. Ott halt meg 1917-ben. Verseit, amelyeket a legkülönbözőbb alkalmakra írt, külön méltatást érdemelnek. A könyv sajtó alá rendezésében segített dr. Friedmann Dénes újpesti főrabbi, a címlapot a költő unokája, Fischer S. rajzolta.

SEBESI ERNŐ: SZÁMADÁS. (Versek.) A kiváló költő új verskötete méltón sorakozik eddigi műveivel, „A csönd karján“, az „Öklös fohász“, „A végső szó“ és a többi verseskönyveihez. Az új kötet az utolsó öt év termése javát foglalja magában. És ráadásul, vagy függelékül egy szép csokor műfordítás Kästner, Novomesky, Wolker, Rilke, Ringelnatz, Brecht, Schanka költeményeiből. Az eredeti versek között találunk zsoltáros hangúakat és elmélázókat, amilyenekkel a költő a *Mult és Jövő* hasábjain az olvasó szívéhez szólt. A „Számadás“ csak gyarapítani fogja elmélyített poézisének híveit.

DANZIG HILLÉL: A ZSIDÓKÉRDÉS KÉZIKÖNYVE. A szerző az idevonakozó nagy bibliografiai anyagot alaposan áttanulmányozta és nagyszerűen csoportosítja a legérdekesebb problémákra vonatkozó kikristályosodott álláspontokat. Kimerítő ismertetését adja mindazon kérdéseknek, melyek a ma zsidó fiatalságát, akár cionista, akár nem, kell hogy érdekeljék. Ezt a könyvet nemcsak azok fogják élvezettel olvasni, akik a zsidó problémák kérdésében tájékozatlanok, de maguknak az avatottaknak is igen hasznos kézikönyvül fog szolgálni. A zsidó problémák valóságos Schulchan Aruchja. A magyar nyelvű zsidó írássok között a legértékesebb és leghasznosabbak egyike, valóságos tankönyv, mely sehol sem válik felületessé, hombasztikussá, hanem mindig és minden kérdésben tárgyilagos, kimerítő és csakis az igazságot kereső.

TOLLHEGYRŐL

„HELYET A MAGYAR ZSIDÓ ÍRÓKNAK ÉS MŰVÉSZEKNEK!“

Ilyen címen megszívlelendő dolgokat szögez le Eppler Sándor, a pesti hitközség kiváló főtákos a „Virrasztó“-ban. „A zsidó irodalom, a zsidó művészet, a zsidó kultúra ápolása oly erkölcsi feladat, amelyet a mai nehéz időkben sem szabad szem elől téveszteni, sőt fokozottabban kell teljesíteni. Az író, a tudós, a művész műveivel és sikereivel dísz és dicsőséget jelent felekezete számára és így a felekezet is tartozik neki azzal, hogy munkálkodását minél hathatósabb támogatással pártolja és lehetővé tegye.“ Bölcsek szavak, amiket ki kell plakátozni a zsidó nyilvánosság előtt és nemcsak a zsidó társadalom, hanem a zsidó intézmények számára is. Mert minden zsidó intézménynek és megmozdulásnak az értéke attól függ, hogy mennyit fogad be és ad tovább abból a szellemből, amely az ősi örökséget akarja továbbplántálni nemzedékről nemzedékre. Mert különben mi értelme is volna az egésznek?

„KONJUNKTÚRA-VALLÁSOSSÁG.“

A német zsidó sajtóban olvassuk mostanában gyakran ezt az új fogalmat, amely nálunk sem teljesen ismeretlen: „konjunktúra-vallásosság“. Nálunk is volt egyszerű kon-

של פסח

HUSVÉTI ÁRUT

az ismert kiváló minőségben az idén is gyártunk.

A felügyeletet az egri főrabbi, főtisztelendő

SCHREIBER SIMON

ur gyakorolja

A husvéti áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigoru felügyelete. E szigoru rituális felügyelet teljes erejü biztosíték arra, hogy az áru és így különösképpen a husvéti áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvéti árut

tehát a legvallásosabb emberek is a legteljesebb bizalommal fogyasztathatják.

FRANCK HENRIK FIAI R.-T.

Budapest 113.

Postafiók 5.

Telefon: 68-8-45

junktúrája az alkonzervativizmusnak, amely minden lépésnél a sziderliből citálta a vallástudományt és csakúgy csepegett a hagyományhűség olajos kenetétől. Most a harmadik birodalom „fürösztli olajban a lábát“, most ott kezdnek „a Sulchan-Aruch alapjára állani“, mialatt a kezükben sonkacsontot lobogtatnak. De ott kemény kritika vág eléje még a rabbik részéről is. Ott tisztultabbak a fogalmak és nem engedik olyan könnyen összezavarni. A haladó zsidóság vezeterei keresik az utakat a változott viszonyok között és nem restelik reámondani eddigi útjukra, hogy téves volt. Gyökeres megoldásokat keresnek és nem a problémák elkenését. Igaz, hogy a Talmud szerint is „Hámán rendelete többet térített vissza a zsidóságba, mint 48 próféta prédikációja“, még sincs értéke a „konjunktúra-vallásosságnak“. Ha nem gyökerezik a zsidó talaj mélyében, akkor minden tavaszi szellő újra kitepi gyökerestül...

ASSZIMILÁCIÓ — DISSZIMILÁCIÓ.

A zsidó történelmi szótár egy új szóval gazdagodott. Ezt is a Harmadik Birodalomnak köszönheti. „Államilag keresztülvitt disszimiláció stádiumában vagyunk, ami semmiképp sem volt előrelátható“ — írja az egyik hivatalos zsidóvezér. Pedig a disszimiláció a túlzott asszimilációnak egyenes következménye. Aminthogy minden akcióra reakció következik. A legtragikusabb a dologban pedig éppen az, hogy „nem volt előrelátható“. Voltak ugyan, akik előre látták, mint például Herzl, Hess, Pinsker, Achad Haam, Bialik, de nem hallgattak rájuk, amíg késő nem lett...

A SPANYOL KORMÁNY ÉS MAJMONIDESZ.

Vagy négy és fél évszázaddal a spanyolországi zsidók kiűzetése után a spanyol kormány hivatalos felhívást tesz közzé Majmonidesz, a zsidó filozófus születésének 800. évfordulója megünneplése érdekében. Így találkoznak a korok a történelmi távlatokban. Igaz, hogy a „Rambam“ Cordovában született. De ez akkor már uralom alatt arab kultúrcentrum volt. És Majmonidesz írt héberül, írt arabul, de spanyol működéséről nincs tudomásunk. Mégis szebb és jobb, hogy a spanyol kormány „a születés jogánál fogva“ részt kér Majmonidesz dícsőségéből, mintha mosná a kezeit, hogy semmi köze hozzá, mert a Rambam nem volt árja.

„ARANYÁSÓK TEL-AVIV KÖRÜL.“

Ilyen címen írt a prágai „Selbstweber“ a Tel-Aviv körül folyó telekspekulációról, amely napról-napra emelkedő telekárakat produkál és a zsidó város körül kitepi máról-holnapra a narancsfákat, hogy a pardeszek helyére új házakat építsenek. A gazdasági törvények kérlelhetetlensége ez, amely minden rohamos fejlődés nyomában jár. Nem zsidó jelenség. Csak az a szomorú, hogy ezúttal cselekvő és szenvedő alanyai egyformán zsidók.

ZSIDÓ HUMOR

TUNKELER RAJZA A BIBLIAI NEVŰ TEHENEKRŐL

Már többször megemlékeztünk „Der Tunkeler“, a kitünő jiddis humoristának meleg szívvel megírt palesztinai út-leírásairól, melyeket a jiddis lapokban tesz közzé. Tunkeler igen érdekesen ecseteli a palesztinai kolonistáknak az állatokhoz való odaadását és szeretetét, a jószágnak héber nyelven való dédelgetését. Egyik leírásához maga Tunkeler az itt közölt pompás humoros rajzot készítette a palesztinai tehenekről. A kísérő szavakban pedig többek között a következőket írja:

— A kolonista nem a szalonjába invitál, hogy színházról, moziról diskuráljon veled, hanem egyszerűen az istál-

lóba, az állatok közé, sőt a tyukólba is. Hát barom vagyok én, vagy baromfi, hogy ilyen helyre vezetsz? — kérdezheted. De csakhamar rájössz, hogy az istállónak fontos szerepe van itt, fontosabb a szalonnál, szebben is van építve, mint a lakóház. A kolonista lakhat lécekkel összetákolts deszkabarokban, az istálló hatalmas kőépület. A tehén nála nemcsak egyszerűen tehén, hanem mindegyik külön egyéniség, akinek saját héber neve van: „Ahuva“, „Nechama“, „Para—Adumah“, „Penina“, „Adinah“, „Ahoda“, „Vasti“, „Aviva“, „Sosana“, „Kedveske“, „Vigaszka“, „Piroska“, „Gyöngyike“, „Nemeske“, „Vasti Királynő“, „Tavasz“, „Rózsika“ stb. Csak hozzá kellene tenni még, hogy úrhölgy, vagy „gevereth“. Nem tehének, hanem valóságos „Lady“-k. Hallhatjátok, amint a kolonista jön és aggódó arccal szól feleségéhez: „Te Hase, az Aviva rosszul érzi magát. Valami baja lehet.“ A jiddis nyelvnek nem hívei ezek a tehének, csak héberül beszélnek hozzájuk, mégpedig szefárd kiejtéssel. Némelyek azt mondják, hogy jobban értenek héberül, mint egyes cionisták. Mindegyik tehénnek megvan a maga nemesi családfája és származási oklevele, részletes leírással nemzedékekre visszamenőleg. Egyes tehének óriási hírességre tettek szert. Sokszáz ujságban írtak róluk, többet, mint némely Nobel-díjas tudósról. Egyik-másik már filmen is játszott és ha akarsz, kaphatsz róla fényképet profilban és en face, mindenféle pózban, ahogy eszik, ahogy iszik, ahogy fejti magát. Nagyon jó fénykép-arca van, — mondják. És fejni feji egy szemüveges, tudós fiatal ember, aki 1000 lap talmudot tud könyv nélkül. Mellette egy amerikai nézi a fejést Baedekerrel a kezében, a felesége lornyettel és a kis newyorki gyerek kérdi: „Papa, ha befejezik a fejést, hogyan zárják el a csapot?“ Minden tehénnek megvan a maga kijelölt helye az istállóban, mint a tekintélyes halboszoknak a Mizrach-falnál. Ha hazajönnek a mezőről, mindegyik elfoglalja a maga helyét, nem úgy, mint nálunk a színházban. Eszembe jutott Juda Halévi verse: „Cion, te benned minden állat és madár bölcs.“

Tunkeler humoros rajza a palesztinai kolonia héber nevű teheneiről.

„Auch Heldins fun Jischno“

DR RÓZSA IGNÁC: AZ ÜGYNEVEZETT „ZSIDÓ ÖSSZETARTÁS“

Akik azt akarják, hogy a zsidóság baj idején szétessék, azok a zsidók összetartását is vádként hangoztatják. Ez az egyetlen vád, amely erényszámba menne, amelyben dicséret is volna, sajnos, náluk *mesének* bizonyul...

Akik a zsidó összetartást a szemükre vetik, azok ezt a szellemi zsarnokságot is jogosnak tartják, amely a könnyeket is megtiltja, mert az úgynevezett „zsidó összetartás“ csak akkor jelentkezik, ha véres könnyeket kell közösen ontani...

Az a tilalom, hogy közös bajokon keseregjenek, a legzsarnokibb ország törvénykönyvében sem foglalt eddig helyet. Európa nagy kultúrországaé a dicsőség, hogy törvénybe foglalta a panaszkodás, a sírás, a jajkiáltás tilalmát — persze csak reánk, zsidókra nézve.

A Pangermanismus hatalmas élő, dolgozó valóság, Panjudaismus nincs!

Nem egységes a világ zsidósága! Nem tart össze ugyanazon ország zsidósága sem vallási, sem társadalmi, sem gazdasági tekintetben. Sem a multa, sem a jelenre, sem a jövőre nézve.

A mult a közös emlékezés, a jelen a közös fájdalom, a jövő a közös remény dala. Ha a remény dalát sem énekeljük együtt, egy hangnemben, jaj nekünk! Pedig nem énekeljük együtt! A remény dalából rút kakofónia üvölt a szétszórt Izráel berkeiben. Ezt a diszsonanciát az a vihar harsogja csak túl, amely egyszerre végigszágul az egész világ zsidóságán. Mert ha a vihar olyan, melyről azt hisszük, hogy Magyarországra el nem jut, nyugodt lélekkel túrjuk. Kanadában, vagy Antananarivóban dühönghet... Részvétünk csak akkor ébred fel, ha minket is érhet hasonló veszedelem...

Sok ország zsidóiban olyan nagy lett már a galuth tragikus gyávasága, hogy jajgatni sem mer, hát még segíteni!

A bajt megelőző összetartásra volna szükség!

Minden gondos gazda előre védekezik az elemi csapások ellen. Ezt a gondosságot nem látjuk a zsidóságban. Az orthodox az Istenre bízva a csapás elhárítását, a neolog és asszimiláns pedig nem magának épít menhelyet, elképzelhetetlen, hogy neki erre szüksége lehetne...

Az isteni gondviselés mindig vihart támaszt, ha azt akarja, hogy a szétszórt zsidóság összetartszon.

Kérdés: rábíthatja-e magát Izráel erre, a posványosodástól megmentő, tisztító viharra? Nem volna-e okosabb a szélcsendben már meglevő erővel megerősíteni Juda nemzetségét?

Lehetne! Egy belső: vallási és társadalmi egységgel és egy külső: nemzetközi zsidó egységes politika útján.

A belső egység: Az egyetlen Tóra alapján, a különböző árnyalatok egységes összefogása az országon belül.

A külső egység: Palesztina kiépítése zsidó állammá, amely menedéket és emberi méltóságot adhat annak a zsidónak, akit üldöznek és megaláznak a galuthban.

Nem lehet jó és okos zsidó az, aki bármely okoskodás alapján ez ellen a belső és külső egység ellen tör. Saját életfáját fűrészezi önmaga alatt, ahelyett, hogy gerendát ácsolna a zsidóságot befogadó bárka számára.

Mielőtt még a vihar el nem söpörte a lekaszált kalászokat, nem jöttek rá az emberek, hogy azokat kékbe s keresztbe kössék. De a tapasztalat erre is megtanította őket...

Vajjon a vihar haragudhat-e a kalászokra e miatt az

összetartás miatt? Az antisemitismus számumja ezt is rossz néven veszi, mondván: Miért tartotok össze, minek kötitek úgy egymáshoz magatokat? Haragom ezért támad ellenetek! Ha szanaszét hevertetek volna, eszem-ágában sem lett volna, hogy bántsalak benneteket. Oh, számtalan szétszórt zsidó kalász vette át botorul ezt az elvet: nem mer összetartani, hogy a felséges vihart meg ne haragítsa... Zsidók, nézzetek magatokba!

A zsidók még sohasem tartottak össze másra, mint védelemre és a humanizmusra, amire a földön minden embernek egyesülnie kellene. Támadás céljaira sohasem egyesültek a galuth-zsidók, még társadalmi támadás céljaira sem. Hiába akarják ezt az úgynevezett „Cion bölcsői“ hamis jegyzőkönyveivel bizonyítani.

A humanizmusért, a nemzetközi összeműködésért minden zsidó bármely pillanatban kész erején felül is áldozatot hozni. Csak akkor tétovázik, ha a humanizmusára szenvedő hittestvéreinek van szüksége. Mert még a humanizmusra sem szívesen egyesül zsidóval, különösen amolyan jött-menttel... Ki a jött-ment? Aki egy-két generációval később jött önként, vagy kényszerből. Ki az előkelő? Akinek vagyonát az ősök, a jött-mentek szerezték és ők csak előkelő módon elköltik azt idegen istenek s istennők oltárán. Ki a patricius zsidó? Akinek paterje már házi patert tart nevelőül keresztviz alá tartott gyermekei mellett. Ezekről igazán nem lehet kívánni, hogy közös eszményekért összeműködjenek olyan zsidó atyákkal, akik fiaikat a Talmudtórára járatják.

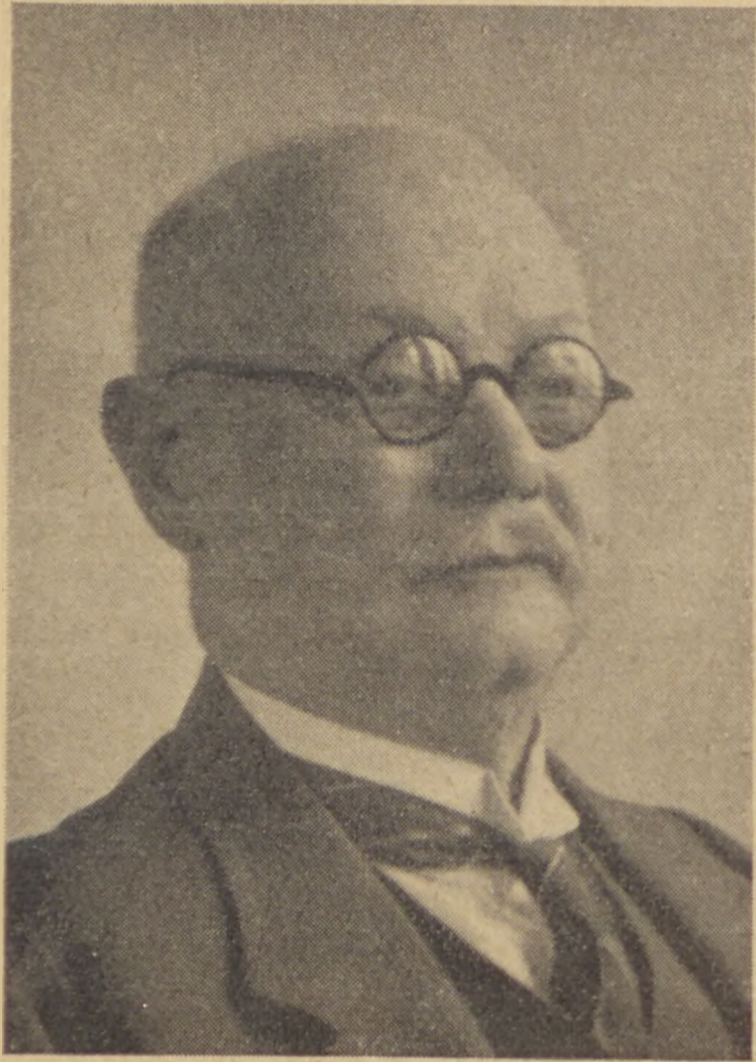
Oh, de azok sem egyek, akik a Sulchan Aruch szerint élnek...

A Király-utca tájékán lakom négy évtized óta. Megfigyeltem, hogy a Király-utca zsidósága is négy, előkelőségben különböző osztályra tagozódik. El sem tudom képzelni, hogy a Király-utca és Dob-utca 2., 52., 82., 112. sz. házak zsidó lakói közös munkára gyűlnek össze! Pedig ha orkán jön, válogatás nélkül végigszágul a Király-utca 1-től a 111-ig! Sőt még a Vilma királynő-uti zsidók tornyos villái is ledőlnek. Ekkor összeterelődik a kormányfőtanácsos kalapgyáros az ócskakalaphandléval egyazon kalap alá. Együtt remegnek fedél híján, mint a nyúl, vagy a birka. Méltó dolog-e, testvéreim, hogy a zsidó testvérek csak a veszedelem idején terelődnek össze, mint a birkanyaj?! Méltó-e a zsidósághoz, hogy csak akkor segít, ha testvére könyörületre szorul? Nem! A szélcsendben kell fölverteződni, erőnket összetenni, vihar- és tűzálló jellemeket nevelni, épületeket és intézményeket, várakat és szellemi sáncokat építeni, az emberi szolidaritáson kívül a zsidó szolidaritásra nevelni. Cijon bölcsői sohasem törekedtek világuralomra. Cijon bölcsői arra neveljenek és tanítsanak, hogyan szabaduljon meg Izráel gyermeke a szellemi rabszolgaságból. Az új Mózes, ha támad ilyen, vágjon vesszejével Izráel hatalmasainak sziklakemény szívére, hadd eredjen meg onnan a zsidó szolidaritás gyógyító forrása!

BEKÖTÉSI TÁBLÁK és tartalomjegyzék
a Mult és Jövő 1934. évfolyamához
kapható a kiadóhivatalban:

Vilmos császár-út 34. Ára 2.50 P

Prof. dr. Török Lajos

A „Chabad” ladi-i kabalista, akinek misztikus melódiája bemutatásra kerül a Mult és Jövő jub. kulturestjén

Morvai Izsó igazgató

KRÓNKA ÉS SZEMLE

TÖRÖK LAJOS PROFESSZOR JUBILEUMA. Meleg szeretettel ünnepelték hívei és tisztelői Török Lajos egyetemi tanárt, a nagyhírű orvosprofesszort 70. születésnapja alkalmából. A tudós professzor szerényen kitért a nyilvános ünneplés elől, de barátai mégsem engedték nyomtalanul eltűnni ezt a nevezetes dátumot. A *Mult és Jövő* azzal ünnepli az illusztris professzort, hogy közli a Biblia és ókori zsidó kozmetikáról szóló rendkívül érdekes tanulmányát.

VADÁSZ LIPÓT-EMLEKÜNNEP. Az *Izraelita Magyar Irodalmi Társulat* és az *Országos Magyar Zsidó Múzeum* a pesti hitközség Goldmark-termében impozáns emlékünnepet rendezett *Vadász Lipót* igazságügyminiszteri államtitkár, az IMIT néhai elnöke halálának tizedik évfordulója alkalmából. Közel ezer főnyi közönség töltötte meg zsúfolásig a Goldmark-termet. Az illusztris vendégeket a pesti izr. hitközség elnöke és *Wertheimer Adolf*, az IMIT elnöke fogadta. Az emlékünnepet *Wertheimer Adolf*, az IMIT elnöke nyitotta meg, kegyelettel méltatva nagynevű elődjének, *Vadász Lipót* államtitkárnak kiváló és nagy érdemeit. *Wertheimer Adolf* beszéde alatt leplezték le *Vadász Lipót* művészi képét, amely az Országos Magyar Zsidó Múzeum történelmi arcképcsarnokában nyer elhelyezést.

Ezután *Peterdi Andor*, a kiváló költő olvasta fel „*Vadász Lipót emlékezete*” című szárnyaló ódáját, amelynek szépségei mély hatást tettek.

*S te fegyvertelen, csak a szó varázslatával
vittál csatákat a becsület mezején,
nem löporfüstben, nem ólommal, gránáttal,
de lelkeiddel győztél a rontók seregén.*

*Családfád: a próféták, az írástudók fája,
az első kőtábla is fajtádtól eredt,
ezért nem nyelhet el a gyűlölet óceánja
soha, soha, Izráel tégedet!...*

Az ünnepi emlékbeszédet *Vézi József* főszerkesztő, felsőházi tag mondotta, aki klasszikus tanulmányban rajzolta meg *Vadász Lipót* nagyértékű egyéniségét. A mesteri rajzban megkapóan elevenedett meg a hallgatóság előtt *Vadász Lipót* nemes egyénisége. Ezután *Bartos Gyula*, a Nemzeti Színház örökös tagja nagy hatással szavaltta el *Kozma Andornak* még 1917. évben „*Vadász Lipóthoz*” írt gyönyörű költeményét.

KITÜNTETÉS. Gömbös Gyula miniszterelnök előterjesztésére a kormányzó *Morvai Izsó* igazgatónak, a Nyomorék Gyermekek Orsz. Otthona ügyvezető elnökének sok éven át kifejtett buzgó és eredményekben gazdag szociálkaritatív munkássága elismeréséül a magyar Vöröskereszt érdemkeresztjét adományozta.

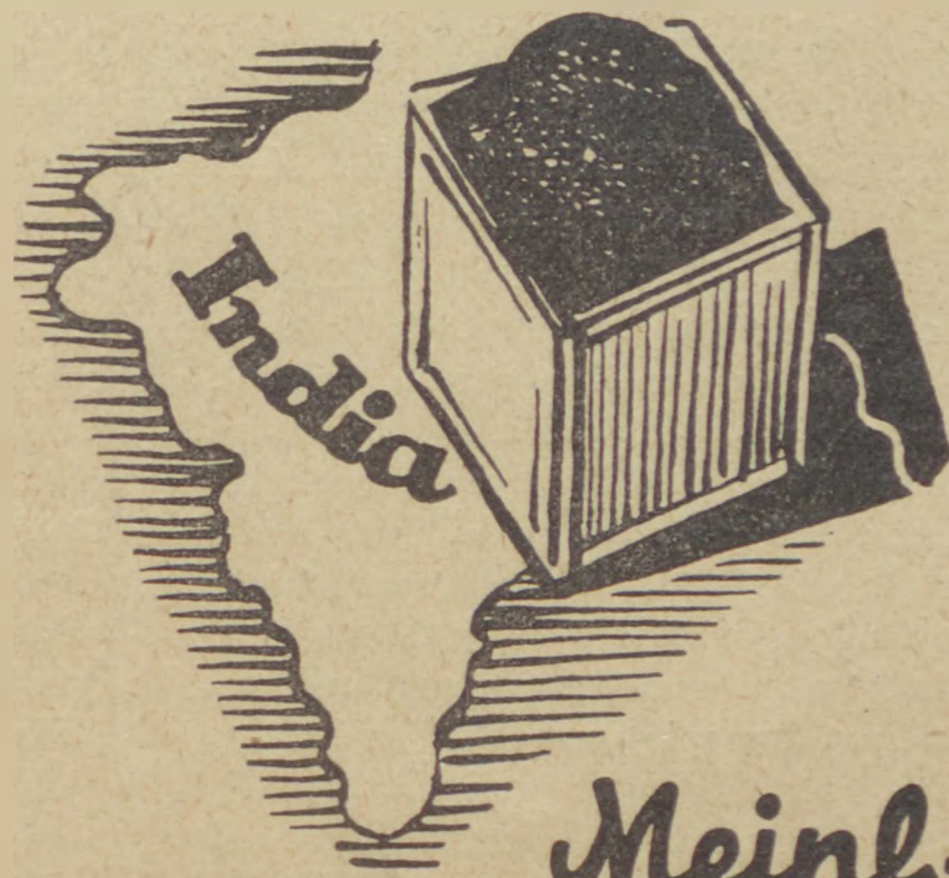
AZ ÖZVEGY NAGYMAMA KÉTSZERES ÚTJA TEL-AVIVIG. A *Mult és Jövő* tavalyi pészachelőtti szentföldi társasutazása alkalmával történt, hogy az ugyanazon a hajón utazó özv. G.-nének, aki férjes leányához és újszülött unokájához készült Tel-Avivba, bizonyos formai hibák miatt a haifai ellenőrző bizottság a partraszállást csak 60 font biztosíték elenében engedélyezte, ami birtokában nem volt. Dr. Patai József és a *Mult és Jövő* társasutazásának résztvevői még délelőtt szálltak ki a hajóból és amikor délutáni programjuk befejezése után visszatértek a Karmelhegyi hotelbe, tudomást szereztek az esetről. Azonnal akciót indítottak a kívánt kaució előteremtésére. Dr. Patai lesietett a Karmelről a kikötőbe az illetékes hatóságokhoz és garanciát vállalt, hogy mire három nap múlva a hajó Port-Saidból visszatér, az összeg rendelkezésre fog állni. Majd megtette a kellő lépéseket egy banknál és az özvegy partraszállhatott háromhavi tartózkodási engedéllyel. Pontosan egy nappal ennek letelte előtt, nehogy a kaució elveszen, az özvegy elhagyta a Szentföldet és visszatért Budapestre. Közben veje, új palesztinai állampolgár, megszerezte számára az állandó tartózkodásra jogosító rokon certifikátot. A *Mult és Jövő* szentföldi társasutazásának résztvevői pedig, ígéretükhöz híven, fedezték összes új útiköltségeit Budapesttől Tel-Avivig, vízummal, fejadóval, az összes illetékekkel és mellékiadásokkal együtt, úgyhogy a jobb napokat látott özvegyasszony holdogan utazott másodszer, most már véglegesen övéihez Tel-Avivba. Megérkezése után megleghangú levelet írt az egész család a *Mult és Jövő* szerkesztőségéhez. A vő szép héber nyelven ad kifejezést hálájának Patai József iránt: „Anyósom jó órában megérkezett és sietek ezer köszönetet és hálát kifejezni sok fáradságért és minden jóságáért, amelyet iránta, irántunk tanúsítani kegyes volt. Fizesse meg az Uristen nemes cselekedete és nagy szívjósága szerint. Különösen meghatott, hogy minden várakozást felülmulva cselekedett, sőt személyesen fáradt ki a vasuti állomáshoz, hogy az egyedül utazó asszonyt más Palesztina-utassal megismertesse és oltalmába ajánlja. Ez valóban olyan szép gesztus, hogy csodálatra méltó. Írja javára áldásával a Mindenható és áldja meg érte Cionból. Mély hálával örök híve és tisztelője.”

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG NAGYHETEI

Szorgos, serény munkában folytak le a Pesti Izr. Hitközség „nagyheti”. Az egyes ügyosztályok, a szertartási, kulturális, a jótékonyaságügyi, az oktatás- és hitoktatásügyi és mindenekfelett az elnöki és pénzügyi fórumok tárgyalták meg az elmúlt és az eljövendő esztendőre vonatkozó jelentéseket, amelyeket a választmány egyhangú lelkesedéssel fogadott el. Nagy örömet keltett, hogy a súlyos viszonyok dacára, deficitmentes költségvetést terjesztettek elő, ami nagy és körültekintő munkának az eredménye.

Nagy érdeklődés mellett folyt le a Pesti Hitközség képviselőtestülete dec. 16-án tartott közgyűlése. Stern Samu elnöki megnyitójában üdvözölte Horthy Miklós kormányzót, ismertette a hitközség nagy segítőakcióját a kiutasítottakkal kapcsolatban, elparentálta az év halottait és megemlékezett a felekezeti élet jeleseinek jubileumáról, dr. Glücksthal Samuról, Krámer Miksáról, Nagy Andorról, dr. Balassa József és Török Lajos egyetemi tanárról és dr. Schönfeld Józsefről. Majd hosszabb expozéban fejtegette az elmúlt év pénzügyi eredményeit és a jövő év esélyeit. Rámutatott arra, hogy a hitközség ma konszolidált anyagi alapokon áll és kulturális, valamint szociális téren megtette kötelességét. A budai zsidóság együttműködést keres a pesti hitközséggel, a kőbányai izr. hitközség már elhatározta a pesti hitközséggel való gazdasági egység létesítését. 3,047.000 pengőt, az egész költségvetés 75 százalékát a hitközség emberbaráti, kulturális és kultuszcélokra fordítja. Megemlítette, hogy december 1-én mult öt éve, hogy elfoglalta az elnöki széket és rámutatott, hogy ez idő alatt nem minden dicsőség nélkül vezeti a Hitközség ügyeit. A közgyűlés hosszan ünnepelte az elnököt. Az elnök után Bródy Ernő, Boda Ernő, Izsák Ede, Friedmann Ignác, Fábian Béla, Mezőfi Vilmos, Gál Jenő, Osztern Lipót és Perlaky Imre szólottak hozzá az elnöki előterjesztéshez, elismeréssel adózva az elnök és az előjáróság működésének. Az elnök a közgyűlés tapsai között ezután bejelentette, hogy az országos statutumok tervezete immár teljesen elkészült és a legközelebb egybehívandó izr. országos gyűlés elé kerülhet. Majd a közgyűlés úgy a költségvetést, mint a napirenden szereplő egyéb javaslatokat Eppler Sándor főtikár és dr. Munkácsi Ernő előterjesztései alapján egyhangúlag elfogadta és a választmány új tagjaiul ugyancsak egyhangúlag dr. Schäfer Zsigmond és dr. Simonyi Simon képviselőtestületi tagokat választották meg. Elnök végül bejelenti, hogy a képviselőtestület tagjai közé szabályszerűen a következő póttagokat hívta be: Ács Béla, Adler D. Adolf, dr. Bárány Gyula, Fischhof Béla, Gedeon Tibor, Goldner Izrael, Iványi Lajos, dr. Krausz Ferenc, Ungár Henrik és Widder Henrik urakat.

A PRO PALESZTINA SZÖVETSÉG KÖZGYŰLÉSE rendkívül tartalmas programmal folyt le. Prof. Pfeifer Ignác elnöki megnyitója után dr. Fried Frigyes, az M. C. Sz. ügyvezető elnöke meleg szavakban üdvözölte a testvérszövetséget. Prof. Pfeifer Ignác ezután Kremenezky Jánosról tartott igen megható, tanulságos megemlékezést. Dr. Patai József báró Edmond Rothschild érdemeit méltatta a szentföldi építőmunka körül. Dr. Makai Ernő vezérigaz-

Meinl-tea
közvetlen behozatal

gató Palesztinának gazdasági jelentőségét világította meg igen érdekes számadatokkal. Dr. Kahán Niszon a Palesztina-munka politikai helyzetét ismertette és rámutatott az állandó javulásra, a békés viszony fejlődésére arabok, zsidók és angolok között. Eisdörfer Andor titkári jelentésében a Szövetség multévi munkásságát ismertette. Beregi Ármin, a Palesztina-hivatal vezetője a magyarországi chaluc-mozgalomról számolt be. Az eddigi évi 37 certifikátot a jövő évben 70-re emelik fel, ami 160 ember kivándorlását jelenti. A chalucok sorsát a hivatalos hitközségi körök is meleg érdeklődéssel kísérik. Az egyetemi szakosztály jelentését Prof. Donáth Gyula terjesztette be, Stern Zsigmond mérnök felovasta a számvizsgáló bizottság jelentését, majd Eisdörfer titkár előterjesztette a tisztikari listát, amelyet egyhangúlag fogadtak el. A régi vezetőségi tagokon kívül újonnan lettek beválasztva a tisztikarba: Gádor Pál igazgató, Székely Mór Máv. főintéző, dr. Fleisch Jenő ügyvéd, Munka Lajos főtisztviselő, Wälder Dezső. Biszeliches Mózes főmérnök, dr. Endrei S. H. igazgató, dr. Goldberger Salamon igazgató, dr. Dévényi Egon, széphelyi dr. Frankl Imre, dr. Földes István ügyvédek, Günczler Ernő gyáros, Halász Károly cégvezető, Kuttu Gyula vezérigazgató, Mandl Jenő igazgató, Sándor Ignác igazgató, dr. Schild Marcel, Ungár Ernő, Forgó Oszkár, dr. Kende Miksa. A vidéki választmányba Blum József igazgató, Győr, Edelstein Arnold igazgató, Győr, dr. Miskolczyné, dr. Feldman Jolán ügyvéd, Pécs, dr. Lemberger Albertné, Győr és Weisz L. Lipót iskolaigazgató Miskolc. Dr. Kahán Niszon köszönetét fejezte ki Pfeifer Ignác elnöknek azért a nagy munkáért, amelyet a Szövetség érdekében kifejt.

Izléses divatos parókák

hullámos hajból

Piechnik és Mechtl

IV., Váci ucca 18

LOHR MÁRIA „Kronfusz“ vegytisztító és kélmefestő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85
Telefon: 30-2-37

A MULT ÉS JÖVŐ JUBILEUMI SZÁMÁRA vonatkozó részletes jelentést legközelebbi számunkban közöljük.

DR SCHÖNFELD JÓZSEF ÜNNEPLÉSE. Mint legutóbb jeleztük, 50. születésnapja és 25 éves szerkesztői működése alkalmából meleg ünneplésben részesítették dr Schönfeld Józsefet, a „Zsidó Szemle“ főszerkesztőjét. A Magyar Cionista Szervezet a Herzl-teremben rendezett Chanuka-est keretében fejezte ki háláját, elismerését és szeretetét. Dr Miklós Gyula, a Szervezet elnöke melegen méltatta dr Schönfeld érdemeit. A jubiléum igen szellemes válaszban áthárította az elismerést a makkabeusok szellemi örökségére, amelyet ünnepi beszédében méltatott. *Hollán Lili* Ady Endre, *Patai József*, *Patai Edit* és *Kiss Arnold* verseiből szavalt, *Bornstein* főkántor jiddis-dalokat énekelt. *Barát* Endre saját verseiből adott elő nagy sikerrel.

Impozáns keretek között folyt le a *Herzl-Kör* ünnepi bankettje dr Schönfeld József tiszteletére a Goldmark-teremben. Dr. *Kahán* Nissan a Herzl-Klub vezetősége nevében köszöntötte a jubiléumot. Méltatta 25 éves publicisztikai működését és a cionista mozgalom terjesztésében elért eredményeit. Megemlékezett „*Harcban a zsidóságért*“ című könyvéről, amely 1927-ben jelent meg nagy feltűnést keltve. Mindig csak a cél lebegett szeme előtt és ez sikerének titka. *Biszeliches* Mózes mérnök visszapillantott a magyarországi fiatal makkabeusok történetére és vázolta az akkori atmoszférát, amelynek megváltoztatásában nagy része volt dr Schönfeld József agitációjának, szóban és írásban. Dr *Patai* József a „Józsefekről és az álmodozókról“ beszélt és ezek nevében üdvözölte a jubiléumot. Dr *László* István az ifjúság üdvözlétét tolmácsolta, dr *Fischer* Benjamin főrabbi a zsidó sajtó kötelességeiről, fény- és árnyoldalairól beszélt. Dr *Schönfeld* meghatottan válaszolt a felszólalásokra és megfogadta, hogy tovább is kitartással és hűséggel fogja szolgálni az eszmét. A késő éjjeli órákban emelkedett hangulatban ért véget az ünnepi bankett.

Az ünnepély alkalmából *Alapi* Béla igazgató 1 fontot küldött be a jeruzsálemi egyetemi hallgatók menzája javára.

AZ ORSZÁGOS IRODA ÉS A MAJMONIDESZ-ÉVFORDULÓ. Az Izr. Országos Iroda dr *Stern* Samu elnök, Szántó Jenő alelnök és dr *Bakonyi* László titkár aláírásával körlevelet küldött az összes magyarországi hitközségekhez, hogy ünnepeljék meg ez év április havában Majmonidesz (Rambam) születésének 800. évfordulóját. A mai súlyos válságból, amely a zsidóság egyetemét fenyegeti, a zsidó szellemiséget és erkölcsiséget ért igazságtalan vá-

dak közepette, önérzettel és lelki megnyugvással tekinthetünk fel mindannyian Majmonidesz évszázadokba világító, hatalmas alakjára, a zsidó vallás- és jogtudomány nagy kodifikátorára, a lángeszű filozófusra és természettudósra, aki vallásunk összes igazságait igazolta. Az Országos Iroda felszólítja a rabbikat, hitoktatókat és kulturális egyesületek vezetőit, hogy áprilisban tartsanak szónoklatokat és előadásokat Majmonideszről.

Itt jegyezzük meg, hogy a *Mult és Jövő* szentföldi társasutazásának résztvevői ezidén Majmonidesz sírján, Tiberiásban fogják leróni kegyeletüket a zsidóság halhatatlanjának emléke iránt.

Dr REISZ GYULA KÉPVISELŐ ÜNNEPLÉSE. A szlovenszkói sajtó meleg ünneplésben részesíti dr Reisz Gyula országgyűlési képviselőt, aki a súlyos időkben oly méltó módon tölti be hivatását a zsidó ügyek vártáján. Legutóbbi parlamenti beszédével nagy elismerést aratott az összes körökben. Szociális működésével szintén általános megelégedést kelt. Legutóbb ezüzlakodalma alkalmával halmozták el a szeretet bensőséges megnyilatkozásaival. Dr Reisz Gyula képviselő és neje résztvettek a *Mult és Jövő* szentföldi társasutazásában és a Palesztina-építőmunkának mindketten lelkes és áldozatkész hívei.

Paplanlepedő . . . 11.80

kitűnő minőség kézi gomblyakkal

Simapárna 3.90

80x100

SZÉKELY JENŐ

cég-nél, Petőfi Sándor-u. 9.

Első forrásból kaphat ezüst tórafelszerelést, szédertálát, gyertyatartót, menórát, arany, ezüst és brilliáns ékszereket, órákat

HEIDEN LEÓ

é k s z e r é s z n é l

Saját üzem. Szombaton zárva. Gyári ára k

BUDAPEST, KIRÁLY UCCA 21. TELEFON: 38-1-10

FRÄNKEL orth. kóser gyönyörűen berendezett
ÉTTERME

Budapest, VII., Karoly király út 3/a. Alkalmi vacsorák, lakodalmak és bankettek legalkalmasabb helye

POLGÁRI ÁRAK

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómosto-
rek sírkőraktára

Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Szombat és ünnepnap zárva Tel. 34-9-95

AZ IMIT BIALIK-ESTJE. Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat méltón róttá le kegyeletét a nagy költő emléke iránt *Wertheimer* Adolf elnöklete alatt tartott decemberi ülésén. *Szemere* Samu igazgató elnöki megnyitójában kiemelte, hogy az Izr. Magyar Irodalmi Társulatot régi kapcsolat fűzi Bialikhoz, akinek héber költeményeit a társulat adta ki *Patai* József kongeniális fordításában és irodalomtörténeti méltatásával. Dr. *Patai* József előadásában rámutatott Bialik működésének sokoldalúságára, az Imit fórumán azonban ezúttal csak *Bialikot*, a költőt óhajtja bemutatni. A Bialik egyéniségét megvilágító előadás után *Tordai* Judith és *Ascher* Oszkár mutattak be szemelvényeket Bialik költészetéből nagy hatással. A hallgatóság lelkesen ünnepelte az előadókat.

A PÉCSI TALMUD TÓRA EGYLET felolvasó ciklusát dr. *Wallenstein* Zoltán főrabbi „Mit köszön az egyetemeseMBERI művelődés a zsidóságnak?” c. kultúrtörténeti előadásával nyitotta meg. Kimutatta, hogy Mózes törvényei milyen irányító hatással voltak a modern világ előkészítésére és tudományhoz illő tárgyilagossággal megjelölte a zsidóság helyét az európai civilizáció fejlesztésében. Az értékes előadást a hallgatóság meleg ünnepléssel köszönte meg.

KULTURÉLET ESZTERGOMBAN. Az ősrégi hitközség intenzív kulturéletet folytat. Ismertnevű elnöke dr. *Zwillinger* Ferenc, ki a város multjára vonatkozó rengeteg relikviát gyűjtött össze. A hitközség mellett működő kultúralosztályt *Lenkei* Emil elnök vezeti, ki méltó segítő-társat kapott dr. *Spiegel* Armin főrabbi egyházi elnökben. A zsidó kulturélet lelke *Weisz Márton*, ez a fiatal, buzgó tanító, ki kezdeményezője, előadója, rendezője a kétháromhetenként megismételt kultúrestélyeknek. Előadók: *Lenkei* elnök, dr. *Strompf* Margit, dr. *Schwartz* Pál és még sokan. Ügyvezető-elnöke *Bauer* Pál Imre. A kultúra szeretete felöleli a művészet minden ágát; megteremtették a zenekart *Löbl* Marcell vezetésével. Előadásai eseményei az esztergomi zsidó életnek. Ifjúsági önképzőkör, ifjúsági könyvtár, sportegylet, mind védőkerítése ennek a kultúrának s így egyesül a testi és szellemi ápolás a hitközség kezében. Jelen voltam egy kultúrestélyen. Előadóinak rátermettsége, intelligenciája, a közönség fegyelmezettsége meglepte a közjüket tévedt idegent. Ötletesen összeállított műsora szerencsésen egyesítette a vallási és világi tárgyakat. *Weisz Márton* emelkedett hangú előadása mellé méltán sorakoztak *Németh* Blanka, *Kövesi* Blanka, *Löwy* Mancsi, *Jellinek* Lili. A férfiak közül dr. *Kardos* Miklós, *Vermes* Pál. *Kinskar* Arminné, műszaki tanácsos neje komoly értékű tanulmányát olvasta fel. A közelmúltban tárták fel a régi temetőt. Két évszázad elmulását regisztrálják az ódon kövek. A temető képét elhoztam a Magyar Zsidó Múzeum részére. *Gál István.*

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ÁLTAL FENNTARTOTT SZÜLŐK PEDAGÓGIUMÁBAN a hitközség Goldmark-terében (VII., Wesselényi-utca 7.) mindig fél 7 órai kezdettel, szerdai napokon, január 16-án „A dacos és a hazug gyermek” címen *Steinné Fényes Piroska* leánygimnáziumi tanár, február 6-án „Az úgynevezett „rendetlen” gyermek” címen dr. *György* Julia ideg orvos tart előadást. Az egyes előadásokat vita követi. Belépődíj nincs.

A RABBIKÉPZŐ BIALIK-ESTJE. Az Országos Rabbiképző teológiai egyesülete nagyszabású Bialik-estet rendezett az intézet dísztermében. Dr. *Sebestyén* József, a G. I. T. E. elnöke üdvözölte az előadókat, dr. *Guttmann* Mihály rektor klasszikus héber nyelven méltatta Bialik jelentőségét, utána dr. *Kiss* Arnold vezető főrabbi és szemináriumi tanár áttekintést nyújtott a héber irodalom fejlődéséről Bialikig. *Bartos* Gyula, a Nemzeti Színház örökös tagja Bialik „Talmudista”-ját adta elő *Patai* József fordí-

Palesztinába

rendezzük jubiláris társasutazásunkat a

Lloyd Triestino

pompás, legmodernebb óceánjárók, kizárólag külső kabinokból álló, remek ellátást nyújtó turista osztályán. Olcsó részvételi díj Kérjen prospektust

MULT ÉS JÖVŐ

szerkesztősége

Budapest, V., Vadász-utca 11. szám
Telefon: 19-9-55.

tásában. *Fehér* Márta ugyancsak Bialik-verseket szavalt. A közönség hálásan fogadta az est előadóit.

A „ZUGLÓIAK ASZTALTÁRSASÁGA” ismét száztiz rászorult zuglói gyermeket látott el meleg kabáttal, ruhával, cipővel. A kiosztás előtt a hölgybizottság uzsonnával látta el a gyerekeket. *Szerdahelyi* Dezső elnök üdvözlő beszédében méltatta ezen emberbaráti cselekedetnek a jelentőségét, majd különböző vallású papok tartottak beszédet, a szeretet jelentőségét méltatva. *Szerdahelyi* Dezső elnök indítványára új gyűjtést indítottak.

EISDORFER ANDOR, a Keren Hajeszod magyarországi titkára, aki a jeruzsálemi központ meghívására hosszabb időt töltött a Szentföldön, nagy érdeklődéssel fogadott előadások keretében számolt be a Wizo különböző csoportjainál Palesztina legújabb helyzetéről. Ez év január 2-án a Pro Palesztina Szövetség előadóestélyén tartott „Palesztina tegnap és ma” címen előadást és a Keren Hajeszod-akciók keretében még január hónapban megkezdte előadásait a különböző vidéki városokban is.

Figyelem! MAGAS TÁTRA Figyelem! Új gyermekpenzió a Magas Tátrában

Tátra-Lomnicról jelentik, hogy a közismert SCHREIBER-PENZIÓ üzemét egy modern, minden komforttal ellátott új villával bővítette ki, ezzel a hithű zsidóság régi óhaja teljesült, mert ezentúl üdülésre szoruló gyermekeiket szigorúan megbízható zsidó otthonban helyezhetik el. Az elő- és utószezonban felnőttek részére is minden igénynek megfelelően lett a villa berendezve.

Bővebb felvilágosítást ad és prospektust készséggel küld:

Dr. KALIA ERNŐ
orvos

Budapest, VI, Jókai-tér 10

SCHREIBER MÓR
gyermekek és felnőttek penziója Tátra-Lomnic

A MIEFHÖE ÚJ TISZTIKARA. Elnök lett: dr. Katona József; társelnökök: Halmos Ilona, dr. Sebestyén József, Weitzner István; alelnökök: Fejér János, Nagy László; főtitkár: Kásztel Géza; főellenőr: Steiner Márton; főpénztáros: Erdős Aladár Károly; főjegyző: Weisz Róbert; főkönyvtáros: Scher Tibor; háznagy: Weltner Imre; titkárok: Róth Siegfried, László Andor; ellenőrök: Gáspár Rózsa, Kammer Andor; pénztárosok: Fleischmann János, Hoffmann Jenő; jegyzők: Fischer Andor, Márk Géza; könyvtáros: Sente László; bálelnök: Friedmann József.

A SVÉD TRÓNÖRÖKÖS PALESZTINÁBAN. A palesztinai héber lapok kimerítően foglalkoznak írásban és képen a svéd trónörökösnek szentföldi látogatásával. Fellelővel, fiával és leányával együtt járták Palesztina nevezetességeit és mindenütt csatlakoztak hozzájuk a helyi előkelőségek. Jeruzsálemben a főkormányzó kísérte, Tel-Avivban Diezengof főpolgármester, Tolkovsky svéd konzul és még többen fogadták. A trónörökös megnézte a telavivi gyárakat, mindenütt nagy elismerésnek adott kifejezést. Sokáig időzött a Goldberg-pardeszban Tel-Aviv mellett, érdeklődött a Napoleon-dómban végzett ásatások iránt, amelyeket dr. Sukenik magyarozott, Rechovotban Smilansky fogadta, majd meglátogatta Weizmann professzor kísérleti állomását, ellátogatott több kolóniára és mindenütt csodálkozásának adott kifejezést, hogy milyen gyors tempóban fejlődött az ország gazdasága, ipara, kereskedelme.

AZ V. KER. IZR. NŐEGYLET 1935 január 26-án rendezte a Hungária Nagyszállóban hagyományos bálját intézményei fenntartására. Ez a bál a budapesti társaság elitjének társadalmi eseménye és ezért máris nagy az érdeklődés. Meghívók igényelhetők: V., Sziget ucca 38. Telefon: 27-0-23.

1934 DECEMBER 19-ÉN megható ünnepség keretében osztotta ki védenceinek az V. ker. Nőegylet évi hagyományos ruhaadományait. A kerület előkelőségeinek és az egyesület elnökségének jelenlétében a gyermekek éneke vezette be az ünnepséget, amelyet dr. Hoffer Ármin főrabbi imája és dr. Weisz Sámuel főrabbi szónoklata tett emlékezetessé. Háromszáznál több gyermek és felnőtt részesült ezúttal új, meleg ruha-, cipő-, kabát- stb. adományban, amelyhez külön szeretetesomag volt mellékelve. Az egyesület kéri, hogy használt ruha- vagy fehérnemű-adományait küldjék el egyesületi helyiségébe: V., Sziget ucca 38. sz. alá.

„VIRRASZTÓ“. Ezzel a címmel új zsidó folyóirat indult meg Barát Endre, a tehetséges fiatal költő szerkesztésében. Az első szám érdekes és változatos tartalommal mutatja az irányt, amelyben haladni fog.

NŐSÜLNE budapesti izraelita vállalkozó, nyugdíjas adótiszt, 49 éves, 20.000 pengő vagyona és jövedelme van. Elvenne vallásttartó, házias, fess leányt hozománnyal. Leveleket „Boldogok leszünk“ a főkiadóba.

HÁZASSÁG.

Löwy Böske Tokaj és Weizmann Dávid Tiszafüred, december 26-án tartották eljegyzésüket.

Székely János és Práger Vera Kiskunhalason házasságot kötöttek.

Dr. Glücksmann Imre ügyvéd Sp. Nova Ves és Weisz Edit e hetekben házasságot kötöttek.

HALÁLOZÁS

Mayersberg Samu pápai bádogosmester és vízvezeték-szerelési vállalkozó november hóban életének 70. évében hosszú szenvedés után elhunyt. Kiterjedt család gyászolja.

Braun Zsigmond földbirtokos 72 éves korában Gerchovon elhunyt. A megboldogult minden zsidó ügynek áldozatkész támogatója volt. Temetése általános részvét mellett ment végbe. Brummer Nándor mérnök és Reiter Mór szatmári bankigazgató az elhunytban apósát gyászolja.

3 szó csupán

SIRKŐ LÖWY-nél BUDÁN

II., Fő-utca 79
Telefon 51-5-81

Külön nagy lerakat

ALKALMI VÉTELEK

a legolcsóbb áron II, Zárda-utca **3**
Margit-kr. sarok **3**

PAPLAN BIZALOM DOLGA

Sok ezer állandó vevőm bizonyítja, hogy nálam bizalommal és olcsón vásárolhat.

DORSCHOVITZ	Klot doubl	P 8-161
paplangyár	Műselyem brocat paplan fehér kártolt vattával	P 20 ..
BUDAPEST, VIII PRÁTER-U. 53.	Műselyem brocat pchely paplan Ia min.	P 65 ..
Alapítva 1910.	60% selyem brocat, mindkét oldalán legprimább higiénikus pchellyel	P 85 ..
	Damast matrac 3 részes prima afrikkal	P 24 ..

Vendéglő lakásberendező ipar

Semmelweis ucca 7.

Külön javító és bőrfestő műhely

A kitünő HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban, házhoz szállítva is * Lakodalmakat vállal elsőrendű kivitelben * Elsőrendű fajborok

Budapest, VI., Révay ucca 4/B
Telefon 23-8-43

Sirkövek Budán, Margittánál

I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos végállomás
a Farkasréti zsidó temető mellett
Telefon: Aut. 57-2-59

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vilmos császár-út 34
Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Schmidek Géza
Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Patai József összegyűjtött munkái

jubiláris díszkiadás 7 kötetben, művészi illusztrációkkal

Ára egészvászonkötésben 32 P

(Bolti ára 40 P lesz)

Fizetendő a megrendelésnél 8 pengő. A többi 24 pengő 1935 februártól kezdődő 3 pengős havi részletekben fizethető.

A jubiláris bizottság kéri a Mult és Jövő olvasóit, küldjék be postafordultával levelezőlapon előjegyzésüket. Az előjegyzett példányokat a szerző sajátkezü aláírásával látja el.

Pollák Sarolta

kozmetikus

Andrássy-út 32. I. emelet. Telefon: 157-98

Szépségápolás

Villanyos szőrtelenítés. Szemölcsirtás. Q u a r z.

„Miracle“

hajeltávolító szétküldése utasítással. „Miracle“ szépségápolószerek. (Kérjen prospektust) 25 éves működés.

EZÜST

DISZMŰÁRU, EVŐESZKÖZÖK GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYÁR VII., KAZINCZY-UTCA 10

TELEFON: J. 435-28

SIRKŐ

ALAPITVA: 1865-IK ÉVBEN

Márványdiszmutárgyak, kőfaragó munka gyári előállítására

MAZZI LUIGI

Budapest, VII., Garay-utca 39
Telefon: 31-4-66

REMÉNY

*

SZEPHÉSTI

DR MOLNÁR ERNŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST, VII., AJTÓSI DÜRER-SOR 9

FÉLÉVI DÍJ 3 PENGŐ. * MUTATVÁNYSZÁM DÍJ TÁLAN.

Ami a szülőket legjobban érdekli

**Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát**

LITZMANN IRMA
Budapest, VI. ker.,
Király-utca 18. sz.

1856
óta vezet a

Katzer
Megóvás
és
Bunda

Budapest,
VI., Ó-u.
Telefon

**KOLLER, MŰSZAKI IRODA
CSILLÁRGYÁR**

VILLAMOS- ÉS GÁZBERENDEZÉSEK,
FÉMÁRUGYÁRTÁS, VILLAMOS MO-
TOROK ÉS VENTILÁTOROK. VÉTEL,
ELADÁS ÉS CSERE. ÁTALAKÍTÁSOK

BUDAPEST, VIII., DOBOZI-U. 15. TELEFON: 31-3-37

F. FÜRTH MARGIT

„KERESZTÚTON“

Ára 2.— pengő. Kapható a Mult és Jövő kiadóhivatalában.

Kundmachung

Wirkungsvolle **קדושות** In deutscher
Sprache für jede erdenkliche Gelegen-
heit wie zum Beispiel **Barmizvo,**
Chasene **ה"ה ויו"ב** Gast- u. Antritts-
reden verfertige von Fall zu Fall zu
mässigem Preise, unter Diskretion. Ho-
norar von 5 Pengő *aufwärts*, 50 H. Porto
recommandiert im voraus erbeten.

Pschettl werden gegen extra
Vergütung angefertigt.

Mein **מנהח ישראל** **auf** **אבות** **פרקי** **P 1.20**

Rabbiner Israel Braun
Budapest, VII., Szövetség-utca 43

NEU BERTALAN

30 éves régi cég,
előkelő körök szabója

ÚJ ÜZLETHELYISÉGET NYITOTT

BUDAPEST, V.,
gróf Tisza István-u. 16
(Bálvány-utca sarok)

Rendkívül gazdag választék
a legfinomabb angol szövetekből

A mai gazdasági viszo-
nyoknak megfelelő mér-
sékelt árak!

Olesón és jól vásárolhatunk

**KLEIN
ANTAL**

UJ ÁRUHÁZÁBAN

KIRÁLY-UTCA 49.

Csányi u. sarok. Szemben a Nagymező-utcával

A legszebb ajándék

Patai József
HERZL
könyve

370 oldalas albumalakú mű, száz
illusztrációval és műmelléklettel

Ára kartonborításban . . . . . P 16.—

Díszkötésben . . . . . „ 20.—

Amatőrkiadás a szerző aláírásával „ 30.—

Pro Palesztina kiadás